

UNIVERZITET SINGIDUNUM

**Departman za
poslediplomske studije**

**POSLOVNI SISTEMI U TURIZMU I HOTELIJERSTVU
MASTER STUDIJSKI PROGRAM**

MASTER RAD

**KORIŠĆENJE RAČUNARSKE TEHNOLOGIJE U TURIZMU I
HOTELIJERSTVU MORAVIČKOG OKRUGA**

MENTOR:

Prof. dr Verka Jovanović

KANDIDAT:

Miodrag Žižović
Br. indeksa: 405947/2009

BEOGRAD, 2011.

SADRŽAJ

IZVOD.....	I
UVOD.....	III
1. INFORMACIONI SISTEMI U TURIZMU I HOTELIJERSTVU.....	1
2. RAZVOJ HOTELSKIH I TURISTIČKIH INTERNET SERVISA.....	15
3. TURIZAM I HOTELIJERSTVO U MORAVIČKOM OKRUGU	16
3.1 GORNJIMILANOVAC.....	17
3.1.1 KULTURNO-ISTORIJSKI SPOMENICI KAO TURISTIČKI MOTIVI.....	17
3.1.2 MANIFESTACIJE I FESTIVALI OD TURISTIČKOG ZNAČAJA.....	18
3.1.3 SEOSKI TURIZAM.....	19
3.1.4 HOTELSKI OBJEKTI NA TERITORIJI OPŠTINE.....	20
3.2 ČAČAK.....	22
3.2.1 KULTURNO-ISTORIJSKI SPOMENICI KAO TURISTIČKI MOTIVI.....	23
3.2.2 MANIFESTACIJE I FESTIVALI OD TURISTIČKOG ZNAČAJA.....	39
3.2.3 SEOSKI TURIZAM.....	41
3.2.4 HOTELSKI OBJEKTI NA TERITORIJI OPŠTINE.....	42
3.3 LUČANI.....	50
3.3.2 MANIFESTACIJE I FESTIVALI OD TURISTIČKOG ZNAČAJA.....	51
3.3.3 SEOSKI TURIZAM.....	54
3.3.4 HOTELSKI OBJEKTI NA TERITORIJI OPŠTINE.....	54
3.4 IVANJICA.....	57
3.4.1 KULTURNO-ISTORIJSKI SPOMENICI KAO TURISTIČKI MOTIVI.....	59
3.4.2 MANIFESTACIJE I FESTIVALI OD TURISTIČKOG ZNAČAJA.....	82
3.4.3 SEOSKI TURIZAM.....	89
3.4.4 HOTELSKI OBJEKTI NA TERITORIJI OPŠTINE.....	89
4. REZULTATI ISTRAŽIVANJA I ANALIZA PRIMENE INFORMACIONIH SISTEMA U HOTELIJERSTVU MORAVIČKOG OKRUGA.....	93
ZAKLJUČAK.....	108
PRILOG.....	110
PREGLED SLIKA, TABELA I GRAFIKONA.....	113
LITERATURA.....	119

KORIŠĆENJE RAČUNARSKE TEHNOLOGIJE U TURIZMU I HOTELIJERSTVU MORAVIČKOG OKRUGA

Izvod

U uvodnom delu rada je dat uvid u primenu informacionih sistema u turističkoj privredi. U drugom delu rada je dat pregled turističke privrede Moravičkog okruga. Treći deo rada sadrži istraživanje nivoa upotrebe računarskih tehnologija u turističkoj privredi Moravičkog okruga.

Istraživanjem je potvrđena hipoteza o nedovoljnoj primeni računarskih tehnologija u okviru turističke privrede Moravičkog okruga.

Zaključeno je da je za napredak turističke privrede neophodan i bolji pristup primene savremenih informacionih tehnologija.

Ključne reči: informacioni sistemi, informacione tehnologije, hotelijerstvo, primena

APPLICATION OF COMPUTER TECHNOLOGY IN TOURISM INDUSTRY OF MORAVICA DISTRICT

Abstract

The introductory part of this paper gives an insight into the implementation of information systems in the tourism industry. The second part is an overview of the tourism industry Moravica district. The third part of the work includes research-level use of computer technology in the tourism industry of Moravica district.

The study confirmed the hypothesis that the application of computer technology in the tourism industry in Moravica district is insufficient.

In conclusion it is found that before the tourism industry could progress, it would need a better implementation of modern information technologies.

Keywords: information systems, information technology, tourism industry, application

UVOD

Ako treba kratko predstaviti turizam, onda je teško reći nešto novo što već nije rečeno. Ipak definišemo ga kao uslužnu delatnost koja ima više segmenata npr.: prevoz, ugostiteljstvo (smeštaj, hrana, piće), bezbednost i sigurnost, bankarstvo, osiguranje, ... u cilju odmora, rekreacije, upoznavanja kulture, upoznavanja običaja, obilaska raznih mesta, sticanja novih ili drugačijih iskustava, ... turista.

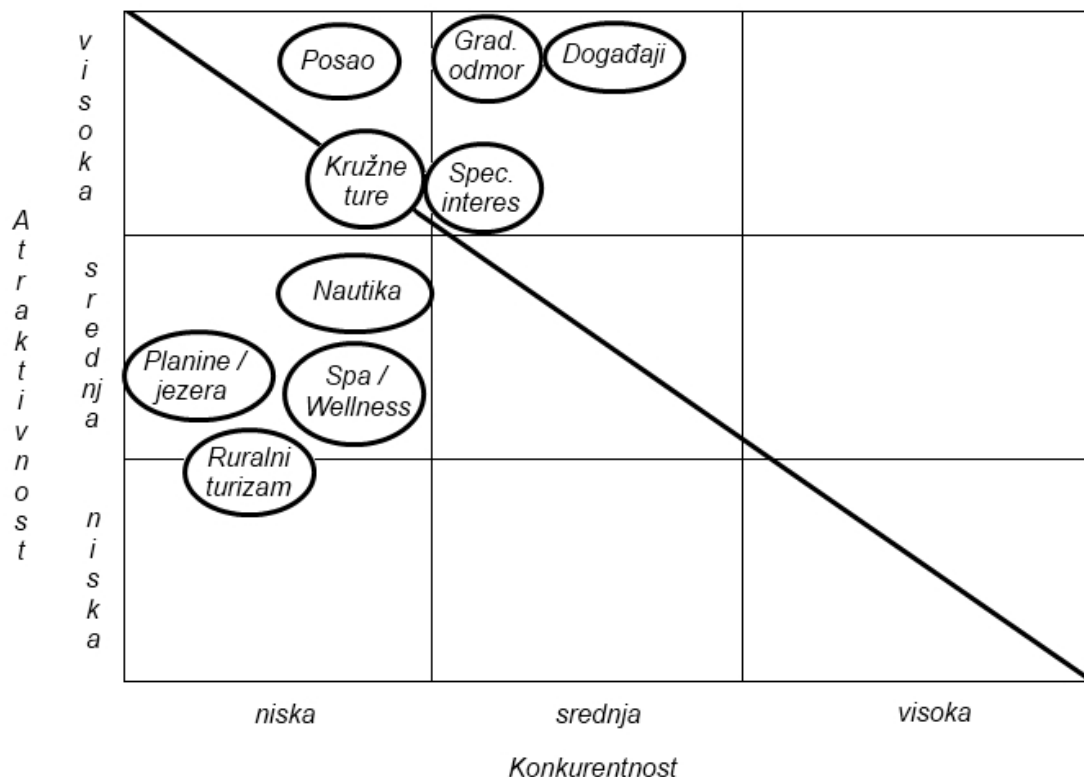
U svim ovim delatnostima vezanim za turizam, u zadnjih dvadeset godina došlo je do velikih promena zbog burnog razvoja informatičke nauke i tehnologije.

Za turizam je dominantan segment ugostiteljstva i hotelijerstva i promene u toj oblasti u skladu sa prethodnom konstatacijom su predmet ovog rada sa analizom stanja ove oblasti u Moravičkom okrugu.

Da bi smo napravili napred pomenutu analizu prvo je potrebno opisati hotelsko-turističku ponudu u Moravičkom okrugu.

Posmatranje stanja turizma i turističke ponude u Moravičkom okrugu je nemoguće bez posmatranja stanja turizma i turističke ponude u Srbiji.

Činjenica je da Srbija u poslednjih dvadesetak godina nije bila ozbiljnije prisutna u globalnim turističkim procesima kao što i danas nije. Ipak treba istaknuti da se zadnjih desetak godina nastoji da se turistička ponuda Srbije učini i konkurentnija i atraktivnija. Možda je najbolje dati matricu konkurentnosti i atraktivnosti turističkog proizvoda Srbije koja se nalazi u studiji “Strategija turizma Republike Srbije” koja se nalazi na sajtu Ministarstva trgovine, turizma i usluga Republike Srbije, a koju su za potrebe razvoja radili Ekonomski fakultet u Beogradu i Ekonomski institut Branko Horvat iz Zagreba.⁽³⁷⁾

Slika br. 1: Matrica atraktivnost / konkurentnost.

Pogled na ovu matricu otkriva da Srbija danas još uvek nema ništa u turističkoj ponudi što ima visoku konkurentnost (nešto što svaki turista koji drži do sebe mora posetiti i videti), ali da poseduje delove koji imaju visoku atraktivnost.

Kada se iz perspektive Srbije baci pogled na Moravički okrug može se konstatovati da praktično ovde imamo:

- **ruralni turizam** (niska konkurentnost i niska-srednja atraktivnost)
- **planine** (niska konkurentnost i srednja atraktivnost)
- **spa i wellness** (niska-srednja konkurentnost i srednja atraktivnost)
- **događaje** (srednja konkurentnost i visoka atraktivnost)

Opšti ciljevi i u Srbiji i u Moravičkom okrugu bi morali biti pomeranje turističke ponude u ovoj matrici ka desnom gornjem uglu. Taj zadatak nije jednostavan al je moguć.

Uspešna realizacija ovog zadatka i ostvarenje ovog cilja zahteva praćenje i prihvatanje savremenih kretanja u turističko-ugostiteljskoj privredi u svetu. Za istraživanje o trenutnom stanju korišćenja informacionih tehnologija u turističkoj privredi Moravičkog okruga prvo je dakle napravljen prikaz objekata turističke privrede, a zatim je sprovedeno istraživanje o korišćenju informacionih tehnologija u njima tehnikom anketiranja. Instrument je bio upitnik (dat u prilogu) pomoću koga su prikupljeni podaci koji su potom statistički obrađeni i grafički prikazani.

Istraživanje je imalo za cilj da ustanovi stanje primene informacionih tehnologija u smislu:

- postojanje i primena računara u hotelsko-ugostiteljskim objektima
- korišćenje interneta i vrste konekcija
- mogućnosti gostiju da u objektima koriste internet
- mogućnosti potencijalnih gostiju da putem interneta dođu do informacija o objektu, kvalitetu usluge, ceni itd.
- mogućnosti potencijalnih gostiju da izvrše rezervaciju putem interneta

Istraživanje je u principu trebalo da potvrdi generalnu hipotezu o zaostajanju primene informacionih tehnologija u Moravičkom okrugu u odnosu na svetske tendencije u ovoj oblasti.

1. INFORMACIONI SISTEMI U TURIZMU I HOTELIJERSTVU

Na razvoj poslovanja u hotelijerstvu najveći uticaj ostvario je razvitak interneta. Danas, postojanjem jeftinih i složenih računarskih i telekomunikacionih mreža za prenos informacija ceo svet je povezan u veliku celinu brze razmene informacija.

Internet servisi današnjice su omogućili stvaranje globalnog tržišta za promet i marketing roba i usluga. Prednosti korišćenja interneta u hotelijerstvu su višestruki:

- samnjeni troškovi,
- povećanje tržišta,
- intenzivni marketing,
- mogućnost stalne interaktivne komunikacije sa potencijalnim klijentima i partnerima itd.

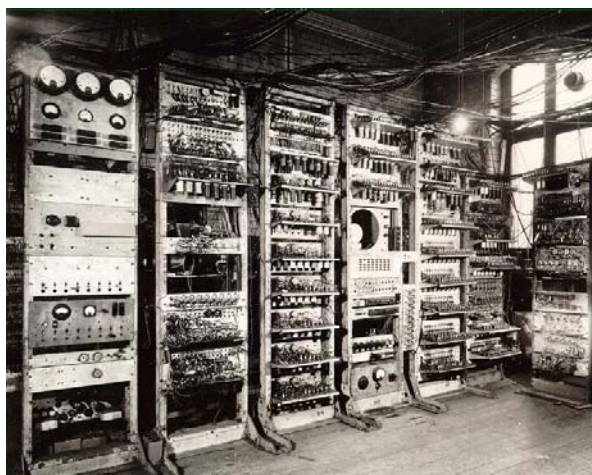
Ovi primeri predstavljaju samo neke prednosti ovakvog načina poslovanja.⁽¹¹⁾ Svakako najveća prednost interneta u hotelijerstvu je upotreba globalnih distributivnih sistema (GDS) i centralnih rezervacionih sistema (CRS).

Nakon drugog svetskog rata, američka avio kompanija American Airlines je razvila prvi automatski sistem rezervacija nazvan Reservisor. Sistem se pokazao kao vrlo uspešan i brzo je našao primenu u najvećem svetskom lancu hotela Sheraton.

Slika br. 2: Reservisor.⁽¹⁷⁾

Nedostatak direktne kablovske konekcije između kontinenata je brzo stvorio potrebu za kreiranjem bežičnog rezervacionog sistema. U leto 1953. godine kanadska avio kompanija Trans-Canada Airlines (TCA) u saradnji sa univerzitetom u Torontu je krenula da razvija MARK 1 platformu za rezervaciju avio karata. Glavni problem sistema je bio potreba za velikim brojem osoblja na udaljenim terminalima, pa tako spor sistem prebacivanja podataka. Krajem pedesetih godina, kanadska kompanija Ferranti Canada je napravila revolucionarno rešenje sa korišćenjem bušenih kartica, sistemom koji će dugo ostati u primeni i omogućiti daljnji razvoj kompjuterske industrije. Novi sistem nazvan je ReserVac i već 1962. godine je bio u primeni. ReserVac je imao terminale u svim kancelarijama TCA i omogućavao je trenutni upit i rezervaciju karata bez potrebe za visoko stručnim osobljem za rad na terminalima. Ubrzo nakon kreiranja ReserVac platforme i druge kompanije su stvorile slične sisteme; 1964. u saradnji između kompanija American Airlines i IBM je stvoren SABRE, 1968. kompanija Delta Air Lines je napravila DATAS, 1971. United Airlines i Trans World Airlines su stvorili Apolo.⁽²⁴⁾

Slika br. 3: ReserVac.⁽²¹⁾

Početkom 1976. godine United Airlines je počeo distribuciju Apolo terminala svojim agentima prodaje. Ovakav sistem poslovanja se brzo pokazao neophodnim, te su i ostale kompanije krenule sa distribucijom terminala. U toku 1976. kompanija British Airlines u saradnji sa Videocom International i drugim kompanijama je rezvila Travicom – prvi rezervacioni sistem koji je omogućavao višestruki pristup rezervacionom sistemu u istom trenutku. Travicom je vrlo brzo usvojen u 49. avio kompanija

široj svetu. Krajem osamdesetih Travicom je promenio ime u Galileo pod kojim imenom je poznat i danas.

Slika br. 4: Apolo terinal. ⁽²²⁾

Pojavom interneta i njegovih jednostavnih servisa za razmenu informacija došlo je do ujedinjavanja centralnih rezervacionih sistema u gigantske globalne distributivne sisteme i njihovog daljnjeg usavršavanja. Najveci GDS su: Amadeus, Sabre, Galileo, Apolo, Abacus, Kiu, Worldspan, TrevelSky, Patheo, GanaRes, Booking IT itd. Ovi sistemi omogućavaju brzo i jednostavno preuzimanje i čuvanje informacija, kao i bankovne transakcije prilikom onlajn rezervacija. Ovakvim sistemom poslovanja znatno se smanjuje vreme potrebno za rezervaciju, a smanjenje troškova je višestruko. Najbolji primer u prilog ovome daje najveći i najrazvijeniji hotelski informacioni sistem lanca hotela Holiday Inn. GDS ove kompanije povezuje 20 CRS sistema sa preko 2000 hotela i blizu 500000 soba u 60 zemalja. Na godišnjem nivou ovaj GDS obradi više od 30 miliona rezervacija. ⁽⁹⁾

Savremeni informacioni sistem u hotelijerstvu predstavlja integralni informatički sistem i može se podeliti na sledeće delove: ⁽⁸⁾

- smeštajni deo
- uslužno ugostiteljske komponente

- nabavka i skladištenje
- agencijski poslovi
- radna zajednica
- trgovinski kompleks
- baza podataka

Komponente informacionog sistema sačinjavaju paketi aplikacija. Paketi aplikacija se po potrebi integrišu u sistem stvarajući idealno radno okruženje koje pokriva svaki deo poslovanja.

Informacioni sistemi u turizmu su razvijani funkcionalno radi poboljšanja poslovanja turističkih agencija, tuoperatera, Web bookinga, administracije klijenta, koordiniranja rada svih zaposlenih, efikasnijeg upravljanja, unapređenja poslovnih funkcija kao što su računovodstvo, ljudski resursi, marketing i dr.

Ime	Proizvođač	Korisnici
Amadeus	• Air France • Iberia • Lufthansa • SAS	• Web putničke agencije • Anyfares • CheapOair • ebookers • CheapTickets • Expedia • Flights • Opodo • Jetabroad • Tripsetc • Air-Savings • 500+ individualnih avio kompanija • 120+ web stranica individualnih avio kompanija • 99,000+ putničkih agencija u 195 zemalja • 34,000+ agencija za prodaju avio karata • 86,000+ hotela

		• 24+ rent-a-car brandova sa više od 36.000 lokacija
Sabre	• American Airlines	• Aeroflot • JetBlue Airways • Midwest Airlines • Frontier • Westjet • Volaris • Travelocity • zuji • Lastminute.com • Travel Guru • Priceline • 800+ manjih avio kompanija • mogućnost kupovine karata i rezervacije bookinga u preko 380 avio kompanija • 88,000 hotela • 50 železničkih kompanija • 180 tour operatera • 13 agencija za krstarenja • 24 rent-a-car brendova sa preko 30,000 lokacija • 9 brendova za iznajmljivanje limuzina sa preko 33,500 poslovnica • 55,000 putničkih agencija u više od 100 zemalja
Galileo by Travelport (Apollo Reservation System 1970-1990)	• United Airlines	• Aer Lingus • Sabena • Alitalia • British Airways (prelazi na Amadeus) • Swissair • TAP • KLM (Prelazi na Amadeus zbog ujedinjenja sa AirFrance) • Olympic Airlines • Austrian Airlines • CheapOair • ebookers • Flight Centre • Orbitz
Worldspan by	• Delta	• Expedia

Travelport	• Northwest • TWA (Po ujedinjenju sa American Airlines koristi Sabre)	• Hotwire • Hotels • Priceline • Orbitz • BookIt.com
TravelSky	• Air China • China Southern • China Eastern • Hainan Airlines	• Online putničke agencije • Ctrip • eLong • mangocity
Patheo	• Finnair • KLM • Lufthansa - > Prelazi na Amadeus	• Online putničke agencije • Airgorrila • American Express • Anyfares • Flights
Abacus	• All Nippon Airways • Cathay Pacific Airways • China Airlines • Dragonair • EVA Airways • Garuda Indonesia • Malaysia Airlines • Philippine Airlines • Royal Brunei Airlines • SABRE • SilkAir • Singapore Airlines	• Online putničke agencije • 450+ avio kompanija • 25+ zemalja u Aziji i Pacifiku • 80,000+ hotela
KIU	• Sol Líneas Aéreas • EasyFly • LASER Airlines • Aeropostal • LADE - Líneas	• 12+ avio kompanija • 10+ zemalja na oba američka kontinenta • Mnogi eTour operateri i putničke agencije širom sveta

	Aéreas Del Estado • Amazonas • Maya Air	
SHARES by EDS	• Continental Airlines • Virgin Atlantic Airways • Aeromexico • FLY BE Airways • COPA Airlines • US Airways	

Tabela br. 1: Tabelarni prikaz najznačajnijih GDS sistema i njihovih korisnika ⁽⁹⁾

Za potrebe unapređenja poslovnih procesa u oblasti turizma mogu se navesti primeri informacionih sistema za poslovanje **turističkih agencija** i **eTour operatera**, kao sto su:

Via Voyager informacioni sistem koji nudi sadržajan menadžment alat za turističke agencije uključuje sledeća četiri modula:

- Voyager 2000 - menadžment sistem turističke agencije
- Corporate Traveller - izdavanje karata i poslovanje iz kuće
- Travelbank – menjačnica
- Median Central Control – omogućava direkciji da kontroliše sva plaćanja, upravlja kapacitetima, nedeljno i godišnje izveštavanje po filijalama, regionu, budžetskim centrima i cele kompanije, omogućava pravljenje promotivnih kampanja.

USER LOGIN

[Forget Password?](#)

"Taking Travel Technology Forward"

Voyager Systems Ltd is a leading provider of Travel Agency Management Systems and has been serving the industry for over 20 years. We supply a range of technology solutions for both retail and business travel agencies in addition to call centres, homeworking organisations and mini-tour operators.

Voyager has gained a wealth of experience within the Travel Industry over the years. Today we continue to own and operate a highly successful travel business which includes a retail agency, a substantial homeworking division and a number of travel websites. Our own travel agency continues to provide a live test centre for all our technology products. This unique approach ensures we are able to fully understand and cater for the needs of our customers and appreciate the issues faced in today's rapidly changing market place.

TRAVEL & TOUR OPERATOR MANAGEMENT SYSTEMS

The VIA Voyager product is a front and back office system catering for all types of travel agency whether your speciality is package holidays, flights, cruise, business house. The central administration function of our call centre / homeworker module is ideal for a smooth running admin dept! Currently in development is our latest product, a mini-tour operator system, on which you can find more information by [clicking here](#).

TRAVEL WEBSITE TECHNOLOGY

Voyager offer a range of affordable travel website solutions for travel agencies. When it comes to web design, we recognise the importance of compelling design, easy-to-navigate functionality and search engine optimisation.

We also offer tour operator websites which facilitate loading of stock, online bookability and tracking of sales and can link in with your back office system.

LATEST NEWS

[New Operators added to Web Data Feed](#)

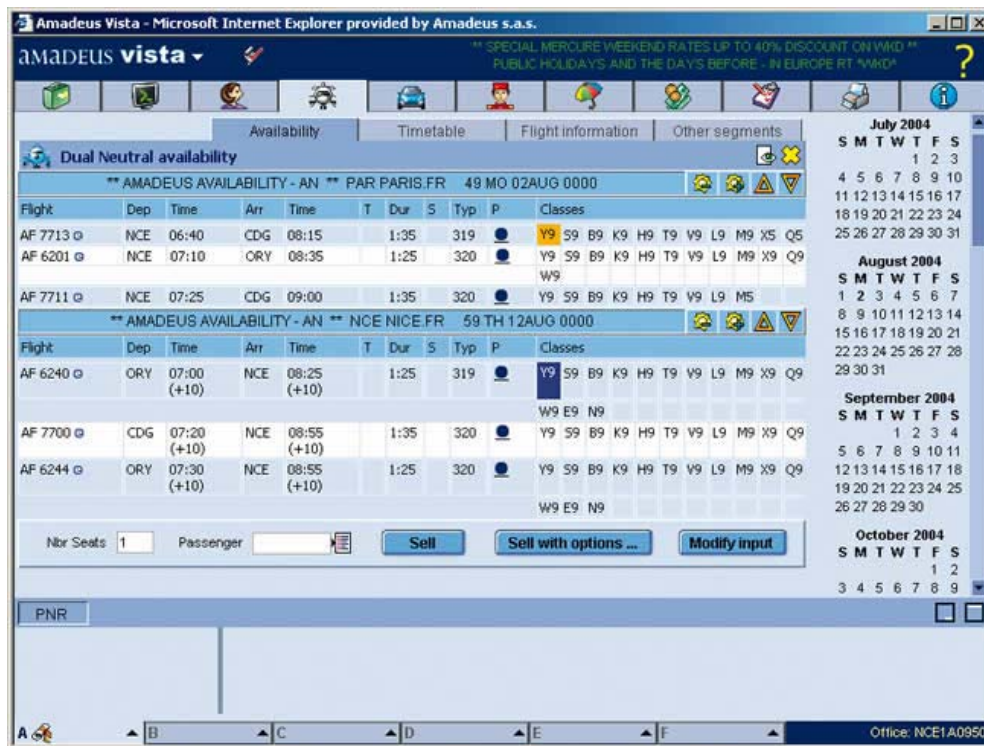
[Mini-Tour Operator System](#)
Currently in development, the Voyager Tour Operator System

BROWSE

Please feel free to browse this website at your leisure to learn about Voyager and the products and services we offer. We hope you will like what you find! If you have any questions at all, please feel free to email us at sales@voyagersystems.co.uk or call 0845 345 0747.

Slika br. 5: Voyager web strana.⁽³⁹⁾

Amadeus je razvio novi grafički prikaz "Amadeus Vista". On obuhvata nekoliko aplikacija koje se odnose na prodaju i rezervaciju mesta u avio saobraćaju, hotelima, rent-a-kar kompanijama, zatim aplikacije za krsterenja, polise osiguranja i sl.

Slika br. 6: Amadeus Vista.⁽¹⁴⁾

- Aplikacija za avio-saobraćaj pruža detaljne informacije o redovima letenja za određeni datum i destinaciju, broj letova po datumima. Obezbeđuje direktnu vezu sa avio-kompanijama. Detaljno izlistava cene za sve usluge, cenu karte i cenu kompletnog putovanja. Obezbeđuje izdavanje karte i drugih dokumenata. Prikazuje mape sedišta i pruža mogućnost rezervisanja određenog sedišta. Kada se unesu željene destinacije, datum polaska i sl. dobija se prikaz raspoloživih letova. Oni su izlistani po vremenu polaska, a zatim u zavisnosti od toga da li su u pitanju direktni letovi ili oni koji podrazumevaju presedanje na određenim tačkama (gradovima ili aerodromima). Moguće pogledati o kom tipu aviona se radi i koliko je trajanje leta, raspoloživost mesta po klasama. Takođe postoji i prikaz nivoa povezanosti određene avio-kompanije sa Amadeusom. Ovo je veoma bitno jer od nivoa povezanosti zavisi validnost informacija.

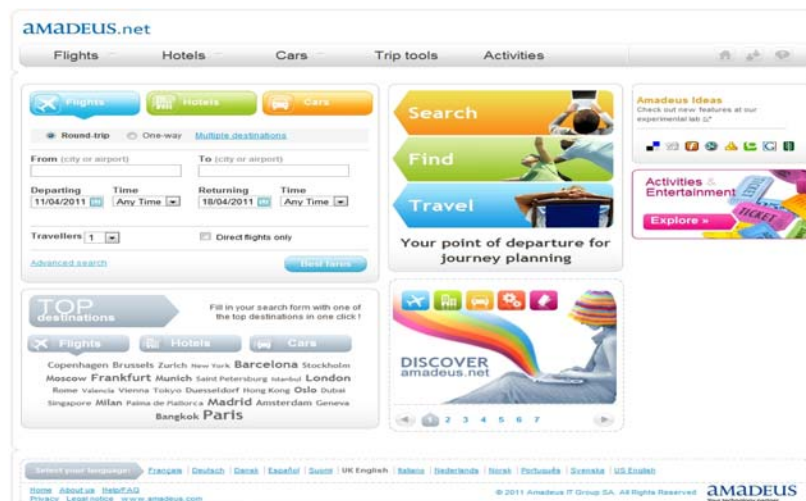
- Aplikacija za hotele pruža veoma detaljne informacije o raspoloživost kapaciteta određenog hotela, koje su na raspolaganju i agentu i putniku. Uz to moguće je pogledati slike hotela, soba kao i mapu dolaska do hotela. Informacije koje se odnose na adresu hotela, kontakt, kategoriju, udaljenost od aerodroma, znamenitosti koje se nalaze u njegovoj blizini, sadržaje koji se u njemu nalaze i pogodnosti koje nudi. Politiku rezervacije i otkaza u slučaju nepojavljivanja putnika. Bitno je istaći da prilikom izlistavanja ne postoji favorizacija ni jednog hotela već se prilikom svakog novog izlistavanja mesta pomeraju, tako da onaj hotel koji je ranije bio prvi na listi može biti poslednji. Agencija prilikom rezervacije dobija proviziju koja se odnosi samo na osnovnu uslugu i nju određuje hotel.
- Aplikacija za rent-a-kar obezbeđuje rezervacije usluga rent-a- kara. Postoji mogućnost biranja lokacije za preuzimanje i vraćanje vozila. Agentu i putniku su na raspolaganju svi podaci o tipu vozila koje se iznajmljuje, uslovi iznajmljivanja, takse itd. Takođe moguće je videti i multimedijalni prikaz vozila.
- Amadeus informacioni sistem je aplikacija pomoću koje je moguće dobiti informacije koje se odnose na zemlju putovanja i propise koji u toj zemlji važe, aerodrome, atraktivne sadržaje (dešavanja, restorani, kafei...). Ova aplikacija sadrži i informacije koje su namenjene samo agentu (propisiu zemlji, politike hotela, rent-a-kar kompanija i dr.).
- Ostale aplikacije pomažu u povećanju produktivnosti i efikasnosti poslovanja.
 1. “Amadeus Agency Manager” pruža sve informacije iz Amadeus sistema kao i različite vrste izveštaja koji služe za analiziranje poslovanja turističke agencije. Moguće je pratiti dnevno, sedmično i mesečno poslovanje. Pomoću ovog programa mogu se štampati izveštaji, računi, priznanice... „Amadeus Agency Manager” je proizvod koji je nastao saradnjom domaćih stpučnjaka, predstavnika lokalnog Amadeusa i predstavnika putničkih agencija”

2. “Amadeus Value Pricer” pretražuje najjeftinije cene u avio-saobraćaju.
3. “Amadeus SMS Client” omogućava turističkim agencijama da svojim putnicima šalju poruke na mobilni telefon koje sadrže informacije o putovanju.

Slika br. 7: Amadeus SMS klijent.⁽¹⁵⁾

4. “Amadeus e-Mail” podržava slanje elektronskih poruka bilo gde u svetu.

Slika br. 8: Amadeus.net web servis.⁽¹⁶⁾

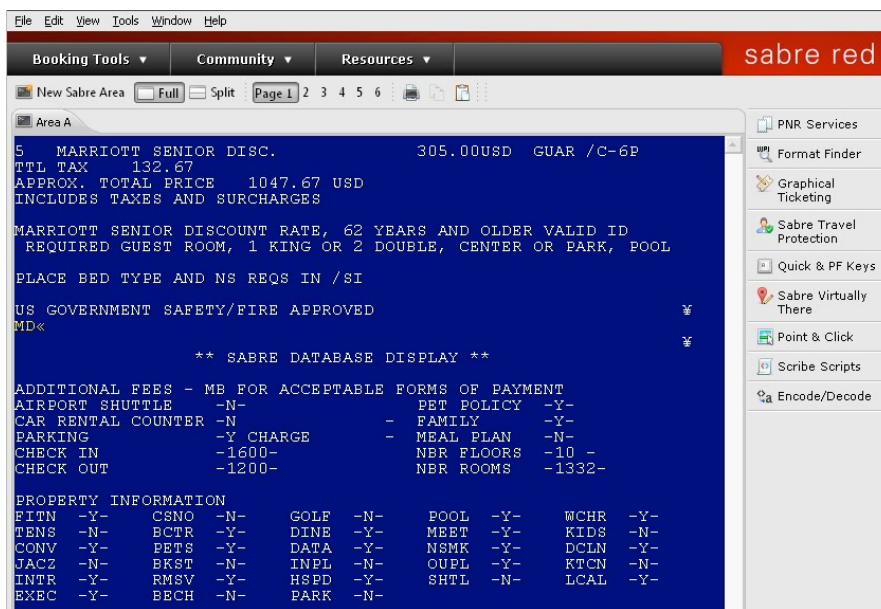
Amadeus je razvio sistem za samostano rezervisanje putovanja preko pristupa sajtu www.amadeus.net. Preko ove Internet adrese moguće je “on-line” rezervisati avio-kartu, hotelski smeštaj, rent-a-kar. Prilikom unosa podataka na sajtu www.amadeus.net dobijaju se liste sa istim kriterijumima i redosledom iščitavanja kao u Amadeus sistemu. Slika br. 8: Amadeus.net web servis⁽¹²⁾

Amadeus kroz višednevne kurseve obučava korisnike za rad u ovom sistemu, instalira svu potrebnu softversku opremu u agenciji i svakodnevno pruža tehničku podršku kroz kontakte i posete korisnicima.

Na primeru Amadeus sistema se primećuje koliko razvijene aplikacije pomažu u lakšem obavljanju poslovnih aktivnosti i smanjenju troškova. I što je navažnije, globalni distribicioni sistemi i njihove aplikacije, podižu na viši nivo direktni kontakt agenata i kupaca turističkih usluga (izlaženje u susret zahtevima kupaca i pružanje tačnih informacija bitnih za uspešno organizovanje putovanja).⁽⁴⁾

Sabre Travel Network kompanija je razvila niz rešenja pod nazivom „Sabre Red“, koji su namenjeni turističkim agencijama, korporacijama, dobavljačima, developerima i online agencijama. Sabre Red je jedno integrisano rešenje koje podstiče lojalnost klijenata i bolje performanse poslovanja. Podeljeni su u četiri grupe i to:

- Value Suite (GDS interfejs),
- Service Suite (CRM alati),
- Revenue Suite (SCM sistem)
- Efficiency Suite (back office sa elementima poslovne inteligencije).

Slika br. 9: Sabre Red radno okruženje.⁽³⁵⁾

Sabre nudi mobilne servise za putnike, među kojima je i smart phone aplikacija koja pruža podršku klijentima 24x7x365 putem Web-a, SMS-a, govorne pošte i e-mail-a.⁽³⁾

Slika br. 10: Sabre Mobile radno okruženje.⁽¹³⁾

Galileo je osnovan 1993. godine od strane 11 glavnih severnoameričkih i evropskih avio kompanija, kao što su Aer Lingus, Air Canada, Alitalia, Austrian Airlines, British Airways, KLM Royal Dutch Airlines, Olympic Airlines, Swissair, TAP Air Portugal, United Airlines i US Airways. Neka od Galileo rešenja koja su namenjena putničkim agencijama su:

- Galileo Desktop 2 - omogućava pristup rezervacionom sistemu.
- Galileo Desktop Viewpoint - Viewpoint je grafička aplikacija za rad s rezervacionim sistemom Galileo, a namenjena je početnicima.
- 360 Fare - Sveobuhvatna baza podataka koje se sastoji od miliona tarifa koje se ažuriraju nekoliko puta u toku dana da bi se obezbedile najnovije informacije.
- Low Fare Shopping Too - Alat za laku i brzu pretragu najjeftinijih raspoloživih letova i tarifa GDS Galilea.
- Viewpoint MAP - sadrži komplet mapa gradova, aerodroma, hotela, atraktivnih mesta.
- RoomMaste - Pretraga hotela prema zahtevima korisnika⁽¹⁵⁾

Galileo Desktop - [Hotel Availability - BER 16Nov - 17Nov]

File Information Search Map Sell! Sort Options View Window Help

Itinerary Complete Description Map Sell More Web CloseWindow

Dates: Friday, November 16, 2007 - Saturday, November 17, 2007
City: Berlin - DE BER
Reference Point: BERLIN
Number of Adults: 1
Number of Children: 0
List of selected qualifiers: Distance <= 010M
Total Hotels: 14
Distances in miles

#	Line	Chain	Link	Hotel Name	Address	Cur	Rates	Sta	Rqmts	Dist	AAA	B
Select from the properties below												
+	1	IC		INTERCONTINENTAL BE	BERLIN DE	EUR	203.00 - 282.00	18:00 hold	1 S			
+	2	HY		GRAND HYATT BERLIN	POTSDAMER PL...	EUR	295.00 - 400.00	Credit card	1 SE			
+	3	MM		MARITIM PROARTE	FRIEDRICHSTR. ...		See Complete Rates	...	18:00 hold	2 E		
+	4	DD		DERAG HENRIETTE BER	NEUE ROSSSTR...	EUR	145.00 - 197.00	Credit card	2 E			
+	5	LW		HOTEL PALACE BERLIN	BERLIN DE	EUR	247.00 - 3650.00	Deposit	1 SW			
+	6	NS		NH BERLIN-MITTE	BERLIN DE	EUR	159.00 - 219.00	18:00 hold	2 E			
+	7	RT		S BER SCHWEIZER	BERLIN DE	EUR	115.00 - 320.00	18:00 hold	1 SW			
+	8	MM		MARITIM BERLIN	STAUFFENBERG...	EUR	159.00 - 279.00	18:00 hold	1 SE			
+	9	FC		ROCCO FORTE DE ROME	BERLIN DE		See Complete Rates	...	Deposit	1 E		
+	10	DD		DERAG GROSSER KURFU	NEUE ROSSSTR ...	EUR	148.00 - 227.00	Credit card	2 E			
+	11	HL		HILTON BERLIN	MOHRENSTRAS...	EUR	144.00 - 370.00	Credit card	2 E			
+	12	NS		NH KURFUEURSTENDAMM	GROLMANSTRAS...	EUR	139.00 - 239.00	18:00 hold	2 SW			
+	13	TA		HOTEL BELLEVUE AM K	BERLIN		See Complete Rates	...	Credit card	2 SW		
+	14	AC		ATEL ATLANTA HOTEL	BERLIN CENTRE		See Complete Rates	...	Credit card	2 SW		

Slika br. 11: Galileo Desktop 2.0 radno okruženje.⁽²⁶⁾

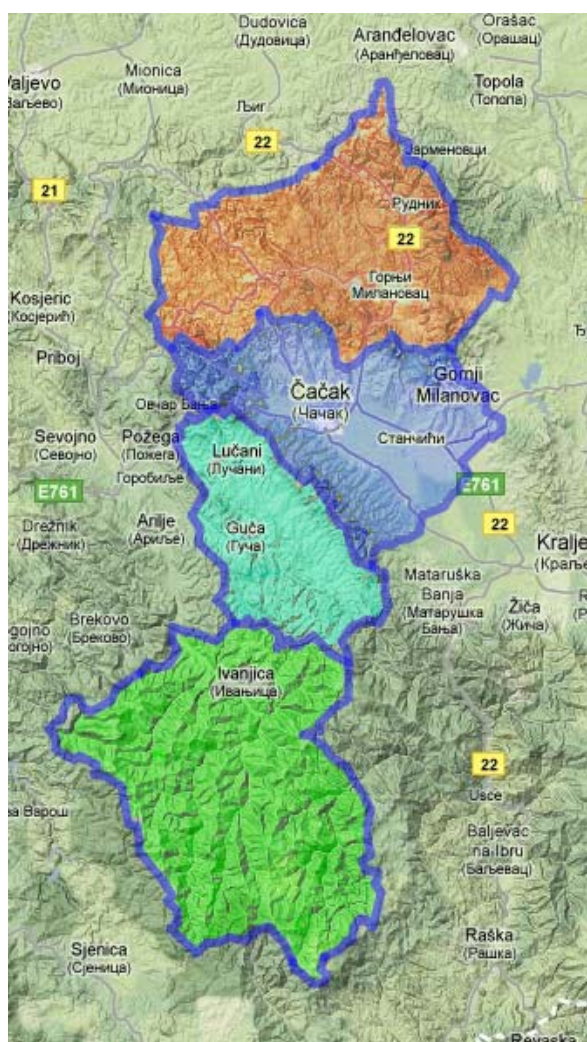
2. RAZVOJ TURISTIČKIH I HOTELSKIH INTERNET SERVISA

Turizam je prošao kroz mnogo promena u zadnjih nekoliko godina. Zahvaljujući razvoju interneta i telekomunikacionih mreža veliki svetski trendovi ili megatrendovi sve više imaju uticaj na razvoj hotelijerske industrije. Radi stvaranja što optimalnijih uslova za bolje poslovanje turističkih objekata evropska putnička komisija (ETC) je napravila forum za analizu megatrendova i njihov uticaj na budućnost u hotelijerskom poslovanju. Analiza se bazira na praćenju prvenstveno ekonomskih, političkih i socijalnih trendova kao što je povećanje penzionog fonda u Velikoj Britaniji do 2030. godine ili kineska politika o jednom detetu po porodici itd. ETC predviđa da će u budućnosti postojati znatno veća potražnja putnih aranžmana, ali da će istovremeno putovanja biti kraća.⁽⁷⁾ Uzimajući u obzir da se veliki deo profita u turizmu ostvaruje kroz putničke agencije, ponudu dodatnih usluga, prodaju suvenira itd., što ima direktan uticaj na privredni rast zajednice u kojoj se nalazi turistički objekat, ovo predviđanje svakako donosi pozitivne vesti.

3. TURIZAM I HOTELIJERSTVO U MORAVIČKOM OKRUGU

Moravički okrug je teritorijalna jedinica Centralne Srbije i sačinjavaju ga četiri opštine; Gornji Milanovac, Čačak, Lučani i Ivanjica. Prema cenzusu iz 2002. godine u Moravičkom okrugu živi 224772 stanovnika

Čista nezagađena životna sredina je osnovni faktor razvoja turizma u Moravičkom okrugu. Opštine Moravičkog okruga imaju razvijen rekreacionalni, medicinski i seoski turizam.

Slika br. 12: Karta Moravičkog okruga.

3.1 GORNJI MILANOVAC

Slika br. 13: Grb opštine Gornji Milanovac.⁽⁴⁾

Gornji Milanovac je prvi grad u Srbiji zasnovan i izgrađen po prethodno urađenom urbanističkom projektu. Nastao je izmeštanjem varošice Brusnica po ukazu kneza Aleksandra Karađorđevića januara 1859. godine. Nova varoš je nazvana Despotovac prema imenu reke na čijoj obali je građena. Došavši ponovo na vlast, knez Miloš Obrenović ja, aprila 1859. godine, doneo ukaz o promeni imena Despotovac u Gornji Milanovac, u znak sećanja na svog polubrata vojvodu Milana, na čijem je imanju odrastao.

3.1.1 KULTURNO-ISTORIJSKI SPOMENICI KAO TURISTIČKI MOTIVI

Gornji Milanovac ima mnogo kulturno-istorijskih spomenika i mesta vezanih za slavnu srpsku prošlost. U njegovoj okolini nalazi se istorijsko Takovo gde je podignut II srpski ustanak protiv Turaka na Cveti, 1815.godine, crkva brvnara gde su ustanici položili zakletvu, crkva na Savincu gde je sahranjena Mina, kći Vuka Karadžića, manastir Vračevšnica iz 1431. godine zadužbina vojvode Radiča Postupovića, Manastir Vujan, spomen-park Brdo mira, kuća jugoslovensko-norveškog prijateljstva itd.

3.1.2 MANIFESTACIJE I FESTIVALI OD TURISTIČKOG ZNAČAJA

– *Festival svetske muzike u Srbiji*

Festival svetske muzike u Srbiji ima za cilj, da pored niza koncerata Etno muzike na visokom umetničkom nivou, ujedini muzičare i ljude iz različitih zemalja bez obzira na kulturnu i religioznu pozadinu. U predstavljanju bendova iz više zemalja, publika ima priliku da uživa u mešavini različitih vidova muzike, pre svega Romske, kao i u zvucima nezaobilazne Balkanske muzike.

Prostor Znamenitog mesta „Takovski grm“ u Takovu, funkioniše kao centar za stvaranje nove muzičke arene u kojoj nema granica u muzičkom izražavanju. Program je upotpunjen i koncertom specijalnog gosta festivala, jednom od najpopularnijih srpskih i eks jugoslovenskih rok grupa. Takovo sa opštinom Gornji Milanovac je idealno mesto za održavanje ovog festivala kako zbog istorije i kulture podneblja, tako i sa aspekta seoskog turizma. Festival ima i prateće sadržaje kao što je dečije pozorište, sportske aktivnosti, folklorni program, slikarstvo/izložbe, domaća radinost, nacionalna kuhinja i mnoge druge. Srpski festival svetske muzike je produkt saradnje Norveškog projekta ” Tuti Serbia”, pokrovitelj Norveško Ministarstvo za inostrane poslove, i partnera opštine Gornji Milanovac.⁽³³⁾

Slika br. 14: Srpski festival svetske muzike.

– *Mudrijada*

Mud(r)ijada je srpski narodni sabor i takmičenje u pripremanju jela od belih bubrega održava se svake godine na planini Rudnik kod Gornjeg Milanovca. Takmičenje je osnovano 2004. godine na inicijativu Ljubomira-Ljupčeta Erovića, koji je i glavni organizator ove manifestacije.

Kulinarske ekipe se takmiče u spremanju specijaliteta od testisa veprova, bikova, konja, jarčeva, ovnova, kengura, irvasa, nojeva i ćurana. Par belih bubrega od veptra teže oko 300 grama, bikova više od pola kilograma. Takmičenje ima međunarodni karakter zbog učešća kulinarskih ekipa iz inostranstva. Jela od belih bubrega ocenjuje zvanični žiri koji bira glavnog degustatora takmičenja. Žiri proglašava pobednika u "svetskom prvenstvu u spremanju jela od testisa" i tom prilikom za osvojeno prvo mesto uručuje prelaznu statuu od drveta. Svake godine na ovu jedinstvenu manifestaciju okupi se nekoliko hiljada posetioca, koji uživaju u kulinarskim specijalitetima, šljivovici i bogatom Kulturno-umetničkom programu. Cilj ove manifestacije je propagiranje specijaliteta od belih bubrega, kao i tradicionalne srpske kuhinje.

3.1.3 SEOSKI TURIZAM

Gornji Milanovac ima najraznovrsniju ponudu u seoskom turizmu. Očuvana je stara arhitektura, salaši, mlekari, vajati i stare srpske čatmare, ali u tom ambijentu izgrađene su moderne i komforne kuće. Na području opštine kategorisano je 61. turističko domaćinstvo, koja raspolažu sa 446 ležaja uglavnom prve i druge kategorije. Najviše prenoćišta imaju etno-selo Koštunići, sela Rudnik i Vračevšnica. Selo Takovo, zbog svog kulturno istorijskog značaja, ima dosta poseta tokom cele godine. Glavni deo turista u selu Takovo čine đaci, koji tu dolaze preko organizovanih ekskurzija.

3.1.4 HOTELSKI OBJEKTI NA TERITORIJI OPŠTINE

– Dečije odmaralište Rudnik

Dečje odmaralište Rudnik, nalazi se na 710 m nadmorske visine istoimene planine. Od Beograda je udaljeno 115 km, od Užica 83 km, a 36 km od Čačka. Klima je blaga planinska, sa velikim brojem sunčanih dana i optimalnom vlažnošću vazduha. Odmaralište raspolaže sa oko 130 mesta, raspoređenih po sobama sa 4 do 9 kreveta. Sve sobe su sa kupatilima. Nastavnici - pratioci dece su smešteni u dvokrevetnim i trokrevetnim sobama sa sopstvenim kupatilima i telefonom.

U objektu se nalaze učionice, TV sala, dnevni boravci, trpezarije i sala za zabavu. Van objekta se nalazi kompleks sportskih terena za male sportove (košarka, odbojka, rukomet, mali fudbal), poljska učionica i igralište sa ljuľjaškama, klackalicama i penjalicama. U neposrednoj blizini objekta se nalazi i travnati fudbalski teren sa pomoćnim fudbalskim terenom, kao i otvoreni bazen.

Slika br. 15: Dečije odmaralište Rudnik.

Zdravstvenu zaštitu tokom 24 sata pruža lekarska služba u ambulanti u okviru samog objekta. Boravak dece oplemenjuju i upotpunjuju pešački izleti sa rekreatorima i animatorima do rudnika olova i cinka, „ šumske kuće ”, vodenice, seoskog domaćinstva, kamenoloma i vidikovaca. Postoji mogućnost organizovanja fakultativnih izleta autobusima do: Gornjeg Milanovca i štamparije „ Dečjih novina ”, kuće jugoslovensko-norveškog prijateljstva, manastira Vračevšnica, muzeja ustanka u Takovu, crkve u Savincu, Topole, Oplenca, kuće kralja Petra, Karađorđeve crkve i konaka.⁽²⁰⁾

– ***Hotel Neda Rudnik***

Hotel "Neda" na Rudniku nalazi se na 600 m nadmorske visine, u samom centru varošice Rudnik. U ljupko i moderno opremljenim sobama i apartmanima, udobno može konačiti 120 gostiju. Ljubazno osoblje hotela "Neda" omogućava gostima korišćenje faksa, interneta, sportskih terena, a u večernjim časovima zabavu uz tihiu muziku uživo. Hotel nudi sve vrste jela i pića, a poznat je po draguljima narodne kuhinje: rudničkom somunu, kačamaku i jagnjetini ispod sača. Hotel ima sopstvenu pekaru gde se hleb i peciva pripremaju na tradicionalan način.⁽³¹⁾

Slika br. 16: Hotel Neda Rudnik.

3.2 ČAČAK

Slika br. 17: Grb opštine Čačak.⁽⁴⁰⁾

Nastanak i razvoj naselja na teritoriji opštine Čačak uslovljen je intezitetom naseljenosti od praistorije, kada se i pominju naselja u kojima su nađeni tragovi materijalne kulture. Na osnovu pronađenih arheoloških lokaliteta i kulturno-istorijskih spomenika, smatra se da je na ovom području život u kontinuitetu trajao oko 5.000 godina pre nove ere pa sve do danas. Posebno treba istaći nekropole pod humkama sa predmetima iz bronzanog i gvođenog doba (iz XV, IX i VI veka p.n.e.) otkrivenih na lokalitetu Lugovi Bent u Mojsinju, a vredni pažnje su i predmeti iz ilirskih kneževskih humki u Atenici, lokalitetu svetskog značaja sa eksponatima koji datiraju iz VI i V veka pre nove ere. U vreme rimske dominacije ovim delom Srbije, na mestu današnjeg grada, nalazilo se veće naselje, o čemu svedoče rimske terme otkrivene u centru grada.

U periodu srpske srednjovekovne države naselje se pominje u XIII veku, kao Gradac u Tipiku studeničkom, koji je pisan između 1207. i 1215. godine. Bila je to prestonica župana Stracimira, brata Stefana Nemanje, koji se smatra osnivačem grada. Najstariji pomen Čačka nalazi se u jednom sudskom spisu iz Dubrovačkog arhiva iz 1408. godine.

Nova etapa razvoja Čačka označava se posle 1815. godine, kada ovaj grad postaje sedište čačanskog okruga.

Grad se još snažnije razvija u drugoj polovini XIX veka, kada niču brojne stambene, poslovne i administrativno-upravne građevine. Prema popisu iz 2002. godine opština Čačak broji 117.072 stanovnika, a grad Čačak sa oko 73.217 stanovnika predstavlja značajan privredni, obrazovni, kulturni i turistički centar i sedište Moravičkog okruga.

Velika gustina naseljenosti, razvijene privredne, kulturne i druge aktivnosti stvaraju znatnu potražnju za uslugama koje pruža ovaj grad.⁽³⁴⁾

3.2.1 KULTURNO-ISTORIJSKI SPOMENICI KAO TURISTIČKI MOTIVI

Teritorija opštine Čačak bila je poprište važnih događaja od početka XX veka, o čemu nam svedoče podignuti spomenici, spomen ploče i skulpture.

– Spomenik ratnicima Prvog svetskog rata

Ovaj, na svetu jedinstven spomenik, nalazi se na Čačanskom groblju. Na spomeniku su na jednoj strani pravoslavni, a na drugoj katolički krst, na trećoj islamski polumesec, a na četvrtoj jevrejska šestokraka. Podignut je 1934. godine kao zajednička grobnica srpskih i neprijateljskih vojnika izginulih u ratovima od 1912. do 1918. godine.

– Spomenik vojvodi Stepi Stepanoviću

Nalazi se ispred pošte u Čačku predstavlja vojvodu u stojećem stavu visine 245 cm. Bronzana bista je okrenuta prema kući u kojoj je živio do smrti. Od spomenika do kuće postavljene su po ulici ploče sa pomenom bitaka u kojima je učestvovao. Spomenik vojvodi Stepi Stepanoviću, na Čačanskom groblju, podignut je za života proslavljenog vojskovođe. Ogradu spomenika čine kameni obelisci, nalik na topovske granate na kojima su upisani nazivi mesta u kojima je izvojevao pobeđe. Spomenik Tanasku Rajiću na brdu Ljubiću čuva uspomenu na ovog legendarnog

topdžiju koji je poginuo 1815. god. braneći Čačak pred najezdom Turaka.

Od ostalih spomenika značajni su: Spomen park borbe i pobjede borcima izginulim u Drugom svetskom ratu, železnička lokomotiva s tenderom na železničkoj stanici u Čačku, spomenik učesnicima Hadži-Prodanove bune iz 1814. god. u porti stare crkve u Trnavi i dr.

Izuzetno mesto u spomeničkoj baštini Čačka i okoline imaju stare bogomolje: manastiri i crkve. Najstarije su vekovima duhovna žarišta: čuvari vere, darovnici prosvete i kulture i meštanima i svakom pohodniku.

Manastiri u Ovčarsko-kablarskoj klisuri čine je i Srpskom Svetom Gorom. Neki od tih hramova podignuti su u doba Nemanjića, Lazarevića i Brankovića. Imali su presudnu ulogu u očuvanju duhovnih vrednosti, života i identiteta srpskog naroda.⁽¹⁹⁾

Slika br. 18: Spomenik Stepu Stepanoviću u Čačku.

– *Manastir Blagoveštenje*

Manastir Blagoveštenje nalazi se na blagoj uzvišici iznad sadašnjeg naselja Ovčar Banje. Ovo je jedan od retkih manastira u Ovčarsko-Kablarskoj klisuri za koji se tačno zna kada je podignut i ko su bili ktitori. Natpis iznad ulaza u crkvu, govori da je hram podignut 1601/02. Hram je izgrađen u raškom graditeljskom stilu i svojom arhitekturom je posle manastira Sv. Trojica, najlepší manastir u Ovčarsko-Kablarskoj klisuri.

Manastir Blagoveštenje poseduje jedan od najznačajnijih ikonostasa iz prve polovine XVII veka u srpskoj umetnosti toga doba. Crkva ovog tipa bila je jedan od retkih hramova koji su dobili tako reprezentativno ukrašen enterijer u kome je impresivni ikonostas zauzima dominantno mesto svojom izuzetno bogatom duboreznom obradom i slikanom dekoracijom.

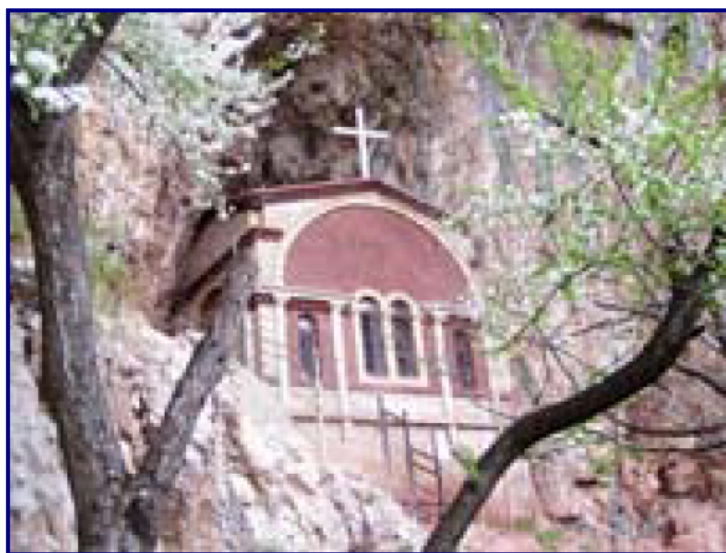
Manastir poseduje jednu od najstarijih knjiga, Blagoveštenjsko jevanđelje, nastalo 1372. godine. Pored ove knjige ima i štampano četvoroevanđelje iz 1552. godine, iz štamparije Trajana Gundulića.

Slika br. 19: Manastir Blagoveštenje.

– *Crkva Svetog Save Savinje*

Do ovog svetog mesta dolazi se strmom pešačkom stazom koja vodi od železničke stanice. Podno najstrmijih litica Kablara, u kamenom udubljenju, izvire voda i pravi rezervoar od 2 do 3 litra. Veruje se da voda, nazvana Savinom, leči vid i glavobolju. U blizini izvora 1938. godine, podignuta je mala crkva pod stenom. U njoj o praznicima, bogoslužjenje vrše monasi iz manastira Preobraženje.

Slika br. 20: Crkva Savinje.

– *Manastir Ilinje*

Manastir Ilinje nalazi se na jednom živopisnom, lepom i šumovitom visu iznad manastira Blagoveštenje. Sa proplanka na kome se nalazi ovaj manastir pruža se lep pogled na okolinu Ovčarsko-Kablarske klisure. Ne postoje podaci o tome kada je nastao i ko je podigao ovaj manastir. Obzirom da je blizu manastira Blagoveštenje, pretpostavlja se da su ga blagoveštenjski monasi u svom usponu i podigli kao svoj metoh. Manastir je 1938. godine sagrađen na temeljima starog manastira.

Slika br. 21: Manastir Ilinje.

– *Manastir Jovanje*

Manastir Jovanje se nalazi na levoj obali reke Zapadne Morave, na njenom najvećem meandru. Posvećen je rođenju Sv. Jovana Krstitelja. Na osnovu stilskih karakteristika crkve pretpostavlja se da manastir potiče iz XVI veka. I ovaj manastir je pretrpeo rušenja tokom svoje istorije, jedno vreme je bio nenastanjen. Lepota ostataka hrama, njegove razmere, kao i ruševine mnogih konaka oko manastirske crkve govorili su o velikoj i snažnoj monaškoj zajednici.

Za uspostavljanje ponovnog života zaslužan je episkop Nikolaj Velimirović. 1936. godine u Jovanje je došao duhovnik arhimandrit Rafailo Hilandarac sa dvanaest sestara iz manastira Kalište. Tako je Jovanje postalo prvi ženski manastir u Ovčarsko-Kablarskoj klisuri. Zbog starog plana da se u klisuri napravi hidroelektrana, pedesetih godina XX veka, crkva manastira je srušena, tako da nije sačuvan ni jedan od vrednih arhitektonskih detalja. Današnji manastir Jovanje projektovao je Dragomir Tadić, spajajući stare i nove obrasce u sakralnom graditeljstvu, dajući celini Ovčarsko-Kablarskih manastira jedno novo ostvarenje.

Mnogobrojna pustošenja i rušenja potpuno su uništila gotovo sve tragove prvobitnog manastira. Tako je nestala i riznica nekada velikog hrama. Najvredniji predmeti u riznici su dve prestone ikone iz 1850. godine.

Slika br. 22: Manastir Jovanje.

– *Kađenica*

Na desnoj obali Zapadne Morave, kilometar uzvodno od Ovčar Banje, nalazi se pećina Kađenica. Prilaz pećini je uređen, a glavna dvorana, sa naznakom pećinskog nakita, istovremeno je i sakralno-spomenički prostor.

Dva kamena sarkofaga i Hristovo raspeće obeležavaju nemio događaj iz vremena Hadži - Prodanove bune 1814. godine. U pećinu se u tim krvavim vremenima, sakrio zbeg naroda iz okolnih sela. Turci su zbeg otkrili, na ulaz nagomilali granje i slamu i zapalili. Sav narod se ugušio kadom, tj. dimom. Od tada se ovo mesto zove Kađenica.

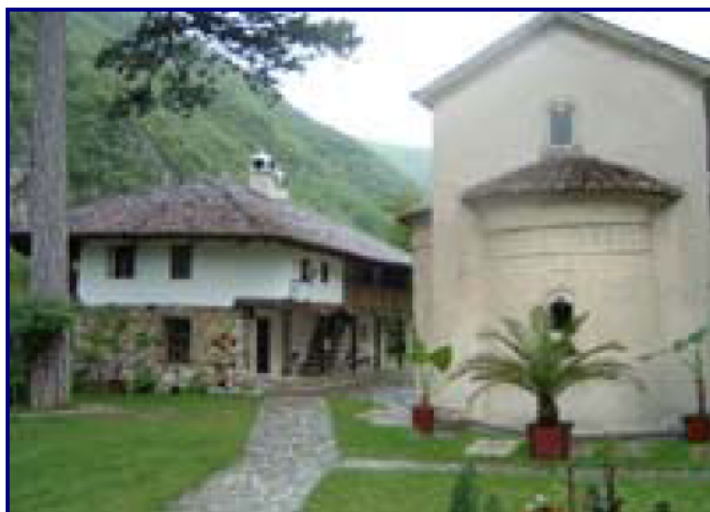
Kosti su ležale po pećini prekrivene prahom i pepelom do 1940. godine, kada su sahranjene u kamene sarkofage. Ponovno uređivanje pećine i pristupa do nje, izvršeno je 1991. godine.

Slika br. 23: Pećina Kađenica.

– *Manastir Nikolje*

Manastir Nikolje, najstarija crkva među Ovčarsko-Kablarskim manastirima, podignut je na padinama Kablara, na levoj obali zapadne Morave. Na osnovu arhitektonskih karakteristika, pretpostavlja se da potiče iz srednjeg veka, najverovatnije kraja XIV, odnosno početka XVII veka. Za istraživanje prošlosti manastira Nikolje od neprocenjive su važnosti zapisi o rukopisima o njemu, njegovoj istoriji i znamenitim starešinama manastira. Najznačajniji je i najstariji rukopis pisan na pergamentu i to je čuveno Nikoljsko jevanđelje.

Slika br. 24: Manastir Nikolje.

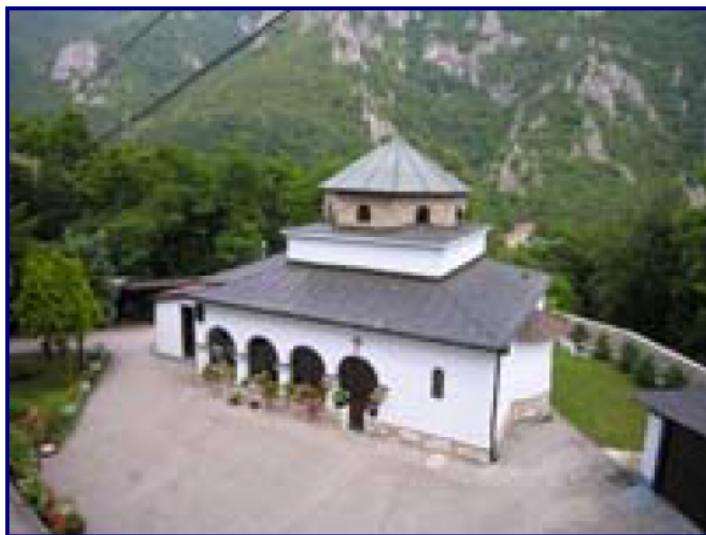
Ikonografiju karakteri{u prikazi Velikih praznika, nekoliko scena iz ciklusa stradanja Hristovih i drugih svetitelja. Najvrednija ikona u riznici manastira Nikolje je *Bogorodica Strasna*.

U riznici manastira Nikolje čuva se najznačajnija rukopisana knjiga u srpskoj kulturi napisana početkom XVII veka, *Karansko jevanđelje*.

Arhitektura crkve manastira Nikolje je skromna, međutim ovo je jedini manastir u klisuri koji je ostao sačuvan u svom arhitektonskom obliku još iz srednjeg veka, što mu daje posebnu važnost i značaj.

– *Manastir Preobraženje*

Manastir Preobraženje danas se nalazi sa desne strane Zapadne Morave, na severnim obroncima Ovčara. Naspram manastira, preko reke, smeštena je železnička stanica u Ovčar Banji, gde se nekada nalazio manastir, ispod litica Kablara.

Slika br. 25: Manastir Preobraženje.

Prvi pomen manastira Preobraženja u pisanim izvorima, vezan je za 1525. godinu. Stari manastir Preobraženje je porušen, odobrenjem vladike žičkog Save, kako bi se izgradila železnička pruga prema Užicu. Postoje brojni zapisi o tome kakve su posledice imali ljudi koji su odobrili i naredili rušenje ovog manastira. Episkop Nikolaj Velimirović je 1938. godine pokrenuo inicijativu za izgradnju novog manastira Preobraženje. Sada je to građevina kvadratne osnove sa plitkom oltarskom apsidom. Unutrašnjost crkve nije oslikana freskama, osim kupole i oltarskog dela. U ovom manastiru život je organizovan po svetogorskom pravilu, što znači da nema ni parohiju, ni imovinu, već mu je uloga misionarska. Manastirska slava je Preobraženje Gospodnje, 19. avgust.

– *Manastir Sretenje*

Manastir Sretenje se nalazi u izuzetnom prirodnom okruženju, na zaravni ispod vrha Ovčara. Nedostatak pouzdanih dokaza podstaklo je ljude na stvaranje legendi o nastanku ovog manastira. Na osnovu dosadašnjih istraživanja veruje se da je manastir nastao u XVI veku, kada se prvi put i pominje, ali prvi pisani pomen pomera izgradnju Sretenja na nekoliko decenija, pa možda i čitav vek unazad. Sačuvani arhitektonski oblici hrama upućuju na stil gradnje sa kraja XVI veka. Manastir je u više navrata tokom prošlih vremena bio rušen i spaljivan. Obnovljen je tek u XIX veku, zahvaljujući monahu, a kasnije i vladici Nikiforu Maksimoviću.

Zidani ikonostas u sretenjskoj crkvi takođe upućuje na razmišljanje o starosti te crkve, kao i ostaci ranijih fresaka ispod sloja koji je na zidu urađen 1844. godine, pogotovo što je to jedini zidani ikonostas u ovčarsko-kablarskim manastirima.

Slika br. 26: Manastir Sretenje.

Od rukopisnih knjiga sačuvanih do danas u Sretenju, preostale su svega tri: Jevanđelje, Bogorodičini kanoni i Minej za mesec jun, koji je značajan jer sadrži Službu knezu Lazaru, kao delo naše crkvene književnosti.

Od raznih kovanih predmeta i starina, čuvaju se mermerna krstionica iz XVII veka, rozeta iz XVII veka i ikona Presvete Bogorodice iz XVIII veka.

– *Manastir Sv. Trojice*

Crkva manastira Sv. Trojice je po svojoj arhitekturi najljepši hram u Ovčarsko-Kablarskoj klisuri, smešten na jugozapadnim šumovitim padinama Ovčara. Nije utvrđeno ko je podigao manastir, ni kada se to desilo. Na osnovu dosadašnjih saznanja koji se oslanjaju na turske popise, ovaj manastir potiče iz druge polovine XVI veka. I ovaj manastir je pretrpeo stradanja krajem XVII veka, kao i ostali manastiri u Srbiji.

Slika br. 27: Manastir Sv. Trojice.

Crkva manastira Sv. Trojice je jednobrodna građevina sa pravougaonim pevnicama i kupolom iznad središnjeg dela crkve, razvijenim oltarskim prostorom na istočnoj i pripratom na zapadnoj strani, dozidanom posle izgradnje naosa. Lepota manastirske crkve govori o umeću majstora, angažovanih da rade za očigledno bogatog naručioca sa izgrađenim ukusom, koji je u teškim i nesigurnim vremenima imao dovoljno osećaja za lepo i uzvišeno u arhitekturi. Ona svojim opštim sklopom i proporcijama predstavlja ne samo najznačajniji arhitektonski spomenik u Ovčarsko-kablarskoj klisuri, već je jedno od

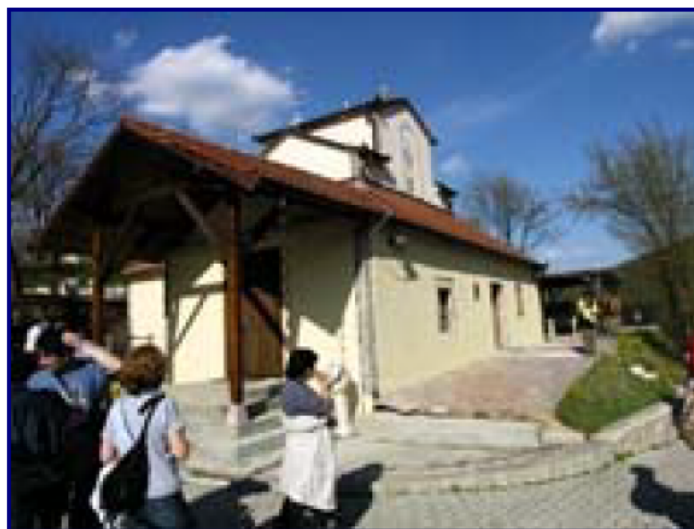
najlepših graditeljskih ostvarenja sa kraja XVI veka u Srpskoj pravoslavnoj crkvi.

U manastiru Trojici nalazi se jedan veliki, prestolnim zlatom i srmom izvezen krst od velike umetničke vrednosti. Pored tog krsta, u manastiru Trojici nalaze se dve jedinstvene retke prestone ikone – Spasiteljeva i Bogorodičina – od antičke vrednosti.

– *Manastir Uspenje*

Na uzvišenju iznad manastira Jovanje, nalazi se manastir Uspenje koji je vidljiv sa svih strana klisure. U turskim izvorima pominje se 1536.godine. Kada je Vuk Karadžić posetio klisuru 1820. godine, zabeležio je tadašnje stanje ostatka kule na uzvišenju i predanje koje je vezano za ovaj objekat:

„Više manastira na brijegu imaju zidine od nekakve kule, koje sad zovu Gradina i pripovjeda se, da je Jovanje nekada bilo lavra, iz koje se zapovjedalo i sudilo svima ostalim manastirima oko Kablara i Ovčara, a na ovoj kuli da im je bila opšta zvonara pod zvonarom pisarnica (gde su knjige pisate) a pod pisarnicom tavanica“.

Slika br. 28: Manastir Uspenje.

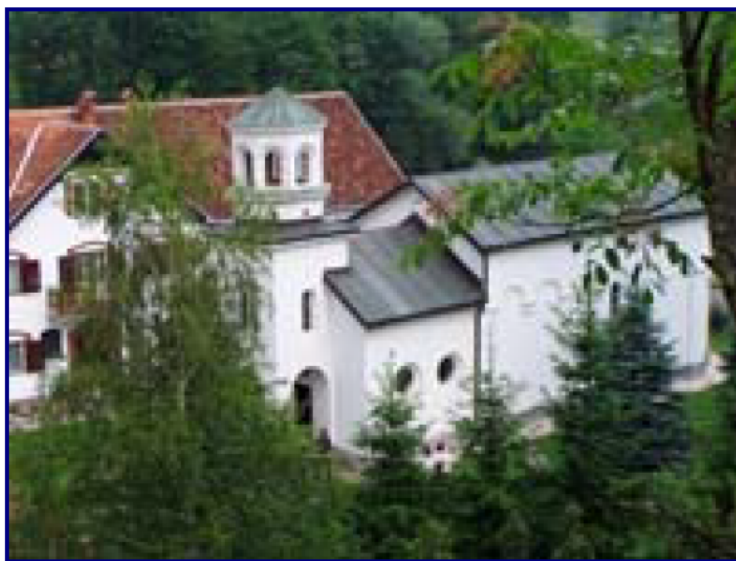
Crkva manastira Uspenja ima veoma mali broj prozora uskog pravougaonog oblika, bez ikakvih ukrasa. Crkva nikada nije bila živopisana.

– *Manastir Vavedenje*

Manastir je podignut na samom početku klisure. Stilske karakteristike originalnih delova hrama govore da je ovaj manastir nastao u XVI veku. Prema predanju na koje se oslanjaju Vuk Karadžić i putopisac Joakim Vujić, manastir Vavedenje su podigli Sveti Sava i njegov otac Simeon. Feliks Kanic je 1860. godine proputovao kroz ovaj kraj i zabeležio da su naspram crkve ruševine utvrđenja.

„Naspram crkve vide se ruševine nekog srednjevekovnog grada, o čijem imenu i graditelju sadašnje generacije ne znaju ništa, a sagrađen je najverovatnije na temeljima rimskog kastela.“

Ikonostas manastira Vavedenje čine, između ostalih, ikone Nikole Apostolovića Bogorodica sa Hristom i Isus Hristos. Sačuvane su i pozlaćene carske dveri na kojima je predstava *Blagovesti*. Skromnu umetničku celinu koju čini ikonostas ovog manastira dopunjuju ikone koje su ostale sačuvane u periodima pustošenja u vremenu koje je iza nas. Takva sudbina je zadesila i najveći broj bogoslužbenih predmeta. U manastirskoj arhivi se nalazi četvorojevanđelje, zvano Gundulićevo u izdanju Trajana Gundulića, koje je štampano 1552. godine kao prva knjiga prve beogradske štamparije te iste godine.

Slika br. 29: Manastir Vavedenje.

– *Manastir Vaznesenje*

Manastir Vaznesenje podignut je na severnim padinama Ovčara. Zbog svog položaja u klisuri nije dostupan pogledima putnika koji prolaze ovim područjem. Može se samo pretpostaviti da je manastir izgrađen na temeljima stare manastirske crkve, ali o tome nema preciznijih podataka. Zahvaljujući jednom rukopisnom jevanđelju, koje je napisano u Vaznesenju 1570. godine, sigurni smo da je manastir postojao u XVI veku. Manastir je najverovatnije stradao, kao i većina drugih manastira u klisuri, za vreme Velike seobe 1690. godine. Nakon više neuspešnih pokušaja obnavljanja, tek je tridesetih godina XX veka, episkop Nikolaj Velimirović krenuo u obnovu ovog manastira.

Arhitekturu manastira karakteriše jednobrodna građevina sa niskom kupolom i polukružnom oltarskom apsidom. Dve mermerne rozete, ukrašene biljnom ornamentikom, očuvane su u priprati i središnjem delu hrama.

Ikonostas crkve manastira Vaznesenje čine ikone relativno malih dimenzija, zbog skromnih dimenzija crkve. Manastirska slava je Vaznesenje Gospodnje.

Slika br. 30: Manastir Vaznesenje.

– *Manastir Ježevica*

Manastir Ježevica nalazi se u istoimenom mestu u okolini Čačka. Hram je posvećen Svetom Nikoli i po predanju zadužbina je kralja Milutina. Prema lokalnim izvorima, manastir je osnovan za vreme vladavine cara Dušana. U arhitektonskom smislu crkva ima osnovu krsta.

Centralni deo hrama islikan je živopisom iz 1609. godine koji prikazuje scene iz života svetog Nikole. Barokni zvonik dozidan je u XIX veku, kao i priprata 1846. godine. Očuvane su freske o životu Svetitelja, Bogorodice i stradanju Isusa Hrista. U periodu od 1950. do 1951. godine preduzeti su konzervatorski radovi na popravci crkve i krova. Hramu je vraćen prvobitni izgled iz 1846. godine. Zanimljivo je da freske potiču iz 1609. i 1637. godine i da na sasvim poseban način podržavaju srpsku i pravoslavnu tradiciju.

Slika br. 31: Manastir Ježevica.

– ***Manastir Stjenik***

Manastir se nalazi u selu Banjica ispod planine Jelice. Po predanju je podignut za vreme Mrnjavčevića. Sadašnji hram sagrađen je početkom XIX veka. Čuva mošti Jovana Stjениčkog, kome je posvećen. Pored manastira je izvor Svetinja, za koga se smatra da je lekovit. Stjenik je bio metoh manastira Sv. Nikole u Ježevici. Crkva Sv. Jovana, manastira Stjenika je veoma skromnih dimenzija, sagrađena od kamena nepravilnog oblika.

– ***Manastir Vujan***

Manastir Vujan se nalazi na padinama planine Vujan, na oko 6 km udaljenosti od Čačka. Posvećen je svetom Arhangelu Mihajlu.

Manastir Vujan nalazi se u selu Prislonici, na šumovitim padinama planine Vujan. Svojim izgledom dominira živopisnom okolinom. Prema mišljenju istoričara manastir potiče iz srednjeg veka, s tim što je njegov prvobitni naziv bio Obrovin. Manastir je porušen 1597. godine, a 1805. godine obnovio ga je Nikola Milićević-Lunjevica. U priprati manastira sahranjeni su legendarni junaci ovog kraja i neumorni ratnici protiv Turaka u Prvom i Drugom srpskom ustanku, vojvode Lazar Mutap i Nikola Lunjevica.

U crkvi manastira Vujna čuva se ikona sv. Arhangela Mihaila iz 1808. godine. Spada u retke i vredne primerke, zbog čega je pod zaštitom države. Pored nje vredna je i ikona koja predstavlja Isusa Hrista, iz XIX veka.⁽⁵⁾

Slika br. 32: Manastir Vujan.

3.2.2 MANIFESTACIJE I FESTIVALI OD TURISTIČKOG ZNAČAJA

– Sabor frulaša Oj Moravo u Prislonici

U Prislonici kod Čačka svake godine održava se sabor frulaša, manifestacija od republičkog značaja. Sabor organizuju Turistička organizacija Čačka i Savet sabora, a pod pokroviteljstvom Skupštine grada, Ministarstva kulture i Ministarstva ekonomije i regionalnog razvoja.

Za naziv najboljeg, nadmetaću se frulaši koji su to pravo stekli na predtakmičenjima u Vrnjačkoj banji, Boljevcu, Žabarima, Vranju, Skakavcima kod Kosjerića i Brusu. Frulaši se takmiče u dve kategorije - izvornoj (bez orkestra) i savremenoj (uz pratnju orkestra), kao i u duetima i ansamblima frula, dok mladi do 16 godina imaju svoje takmičenje.

Sabor frulaša Srbije "Oj moravo" organizuje se svake godine u Prislonici, podno Vujna, i vezuje se za slavu manastira Vujan sa programima koji ili počinju ili se završavaju u manastirskoj porti. Bogat prateći program sa izložbama domaće radinosti, starih zanata, graditelja frula, besedama, monodramom o znamenitom Srbinu, takmičenjem u pripremanju starih jela, privlači u Prislonicu sve veći broj posetilaca. Prema oceni turističkih novinara, sabor frulaša u Prislonici, svrstan je među dvanaest najznačajnijih manifestacija u Srbiji.⁽¹⁾

Slika br. 33: Takmičarska grupa na saboru frulaša u Prislonici.

– *Kupusijada u Mrčajevcima*

Manifestacija koja se u Mrčajevcima održava od 2003 godine. U okviru nje se održava takmičenje u pripremanju svadbarskog kupusa u zemljanom loncu, brojna takmičenja poljoprivrednog karaktera uz bogat kulturni program u vidu folklornog maratona, pesničke večeri posvećene Obrenu Pjevoviću i nastupa poznatih estradnih umetnika. Traje 3 dana i održava se svake godine, trećeg vikenda u septembru. Sve je posećenija, čemu doprinosi svojevrsni šarm ove manifestacije i Mrčajevčana, koji kupus kuvaju u kafanama, pod šatrama, kao i u svojim domovima . Jedan od idejnih tvoraca ove manifestacije je i kud "Radiša Poštić".

Slika br. 34: Promotivni letak Kupusijade u Mrčajevcima 2009.

3.2.3 SEOSKI TURIZAM

Čačanski kraj ima povoljne uslove za razvoj turizma na selu. To su, pre svega, povoljni uslovi očuvane prirode, uz blagu klimu, čist vazduh, bogatu floru i faunu. Ove pogodnosti su naročito izražene na prostoru Ovčarsko-kablarske klisure, na obroncima Ovčara, Jelice, Vujna. Boravak u prirodi turistima pruža mogućnost za šetnje, rekreaciju, za organizovane izlete do obližnjih pećina, izvora, manastira, uz mogućnost planinarenja, branja šumskih plodova i lekovitog bilja i drugih aktivnosti u prirodi. Oni turisti koji za to pokažu interesovanje mogu se uključiti u obavljanje poljoprivrednih radova. Tradicija, folklor, izvorna muzika, narodni običaji i druga obeležja seoskog života, turistima se mogu prezentovati

preko brojnih turističkih manifestacija i tradicionalnih priredbi. Blizina Ovčar banje sa tri veštačka jezera omogućava turistima bavljenje ribolovom, skijanjem na vodi, plivanjem i veslanjem.

Smeštajnim kapacitetima raspolažu domaćinstva u selima Prislonica, Preljina, Dučalovići, Rošci i Donja Trepča. Sela na planinama Ovčar, Kablar i Vujan, na povoljnoj nadmorskoj visini sa prirodnom atraktivnošću i subplaninskom klimom, u blizini kulturno-istorijskih spomenika i dve banje, pravi su izbor turista koji vole prirodu i aktivan odmor na selu.⁽⁵⁾

3.2.4 HOTELSKI OBJEKTI NA TERITORIJI OPŠTINE

– Motel Kole Konjevići

Restoran sa prenoćištem "Kole" je moderan ugostiteljski objekat. Visok nivo smeštajnih kapaciteta i ugostiteljskih usluga može zadovoljiti potrebe i najzahtevnijih korisnika. Restoran KOLE se nalazi u Konjevićima, na magistralnom putu Beograd-Podgorica, 3 km od Čačka i sastavni je deo kompleksa prodajnog centra AUTOČAČAK, generalnog uvoznika ŠKODA automobila za Srbiju. Zahvaljujući izuzetno povoljnoj lokaciji i reprezentativnom izgledu odmah privlači pažnju i lako se nalazi.

Restoran sa prenoćištem KOLE u smeštajnom delu raspolaže sa 37 soba i 3 apartmana, kapaciteta 88 osoba. Sve sobe su opremljene po visokim standardima i sadrže: Kablovsku TV, Telefon (direktan), Mini-Bar, Centralno grejanje, Klima uređaj, Bežični internet.⁽³⁸⁾

Slika br. 35: Motel Kole.

– *Motel Kneginja Parmenac*

Nadomak Čačka, prema Užicu, kraj reke Morave nalazi se restoran-motel Kneginja. Motel pruža jedinstveni pogled na Moravu, Ovčar i Kablar. U svom sklopu nalazi se 6. komfornih apartmana. Struktura soba prilagođena je različitim potrebama. Sobe su moderne i savremeno opremljenje; klima, telefon, TV, internet priključak; tako da su pogodne kako za kraći tako i za duži boravak.⁽²⁸⁾

Slika br. 36: Deo enterijera motela Kneginja u Parmencu.

– ***Ugostiteljsko preduzeće Morava***

Preduzeće je osnovano 1946.-e godine, pretežna delatnost ugostiteljstvo. Preduzeće ima bogatu tradiciju i iskustvo Morava je vodeća ugostiteljska kompanija u ovom delu Srbije, koja kvalitetnom ponudom izlazi u susret svojim klijentima, nudeći im specifičan i prepoznatljiv proizvod na tržištu.

Slika br. 37: Logotip ugostiteljskog preduzeća Morava.

U okviru preduzeća danas se nalaze dva hotela, dva motela, pansion i dvadesetak ugostiteljskih objekata različitog tipa. Objekti su uglavnom locirani na teritoriji opštine Čačak, u samom gradu i u dve banje, Ovčar banji i Trepča banji. O zadovoljstvu gostiju brine oko 190 zaposlenih.

– ***Hotel Beograd***

U samom srcu Čačka na gradskom šetalištu, nalazi se hotel Beograd koji je jedan od najstarijih primera secesije u Srbiji i jedan od najstarijih hotela na ovim prostorima. Hotel je građen 1898 i 1899. godine, a svečano je otvoren 01.01.1900. godine. Ideja za gradnju je potekla od Stevana Krena, prvobitnog vlasnika hotela. U svojoj ponudi raspolaže sa 35 moderno opremljenih soba i apartmana, kvalitetne usluge i savršene lokacije. Gostima hotela dostupna je kongresna sala, gratis poslovnih servisi (fotokopiranje, fax, računar), besplatni internet priključak u svim sobama, lobiju hotela i baru.⁽³⁰⁾

Slika br. 38: Hotel Beograd.

– ***Motel Livade***

Motel "Livade" se nalazi u Preljini na raskrsnici gde se od Ibarske magistrale put odvaja za Čačak. Od centra grada je udaljen 5 km. Okružen prirodom ovaj objekat je po svojoj nameni koncipiran da svojim gostima pruži kvalitetan smeštaj, odmor i osveženje. Specijaliteti nacionalne kuhinje i gostoprimstvo zaposlenih daju posebno obeležje ovom objektu. Svojom lokacijom i raznovrsnim sadržajem motel pruža izvanredne uslove za boravak sportskih ekipa, poslovnih ljudi, turističkih grupa, ali i putnika namernika.

U neposrednoj blizini motela nalazi se centar AMSS, pomoć na putu, servis, informacije. Motel poseduje fudbalsko igralište, a u neposrednoj blizini motela nalazi se hipodrom i bogato lovno područje. Motel raspolaže sa 52. sobe, kongresnom salom sa 50. mesta, restoranom sa 100. mesta i letnjom baštom od 200. mesta. Gostima je obezbeđen telefon, kablovska TV i besplatni internet u svakoj sobi motela.

Slika br. 39: Motel Livade.

– *Pansion Zdravljak Gornja Trepča*

Pansion Zdravljak se nalazi u centru banje Gornja Trepča u neposrednoj blizini izvora lekovite vode i Prirodnog lečilišta. "Zdravljak" poseduje 4 bungalova sa banjском vodom. Raspolaže sa 32 ležaja u 16 dvokrevetnih soba (koje se mogu koristiti i kao jednokrevetne ili trokrevetne). Svaka soba ima telefon, terasu i kupatilo sa termomomineralnom vodom, pa se gostima pruža mogućnost pasivnog kupanja u kadama. U okviru ponude je i restoran sala sa 120 mesta, gde se organizuju raznovrsni kulturno-umetnički programi i zabavni programi u okviru "Letnjih dana kulture".

Slika br. 40: Kolaž slika iz banje Gornja Trepča.

– ***Kafana sa smeštajem Lovac***

Kafana sa prenoćištem „Lovac“ nalazi se na gradskom bedemu, nedaleko od centra grada. Ponuda ovog ugostiteljskog objekta koncipirana je da zadovolji najšire potrebe svojih gostiju. U smeštajnom delu, kafana sa prenoćištem „Lovac“ raspolaže sa 5 soba.

Slika br. 41: Kolaž slika iz kafane Lovac u Čačku.

– ***Atomska Banja Gornja Trepča***

Atomska Banja Gornja Trepča se nalazi u jugozapadnoj Šumadiji, u severnom delu čačanske kotline, na obroncima planina Vujan i Bukovik, u uskoj kotlini rečice Banje, na nadmorskoj visini od 460m. Moglo bi se reći da je smeštena u trouglu između gradova Čačka, G.Milanovca i Kraljeva, na udaljenosti 18km od Čačka, 9km od G. Milanovca (preko Vujna), 140 km od Beograda ibarskom magistralom.

Bolnica obavlja delatnosti medicinske rehabilitacije (poboljšanje ili kompenzacija postojećih oštećenja primenom specifičnih metoda - kineziterapija, fizioterapija, hidroterapija, kao i korišćenje prirodnih činilaca kod pacijenata).

Specijalna bolnica za rehabilitaciju pored vrhunskih zdravstvenih usluga svojim gostima nudi vrlo kvalitetan smeštaj. Počev od 1976 godine od kada su registrovani podaci o posetilačkom prometu do zaključno sa 2001. godinom registrovano je 314.011 gostiju odnosno 4.151.313 noćenja.

Specijalna bolnica za rehabilitaciju "Gornja Trepča" raspolaže sledećim smeštajnim kapacitetima:

- **stacionar** sa 104 postelja u jednokrevetnim, dvokrevetnim, višekrevetnim sobama i apartmanima
- **bungalovi** sa 45 postelja⁽¹⁸⁾

Slika br. 42: Hotelski objekat preduzeća Atomska Banja u Gornjoj Trepči.

3.3 LUČANI

Slika br. 43: Grb opštine Lučani.⁽⁴⁰⁾

Opština Lučani obuhvata područje zapadne Srbije, omeđeno planinama Jelicom i Čemerno i rekama Zapadnom Moravom i Golijske Moravice, u površini od 454 kvadratna kilometra. Ovo je prostorno najveći deo geografske oblasti Dragačevo, pa se, često tim imenom naziva i sama opština, a njeni stanovnici Dragačevcima.

U opštinu se stiže iz Čačka u tri pravca, iz Kraljeva, Požege i Ivanjice. Iz Lučana postoji veza sa putnim i železničkim saobraćajnicama koje povezuju ovaj deo Srbije sa Crnom Gorom i Beogradom.

Danas opština broji oko 25.000 stanovnika – polovina se svrstava u aktivne, koji žive u 37 mesnih zajednica, među kojima su dve gradske, Lučani i Guča. Polovina aktivnog stanovništva je angažirana u poljoprivredi. U industriji radi jedna četvrtina, a isto toliko u ostalim delatnostima.

Opština je u privrednom životu prepoznatljiva po proizvodnji maline, šljive, jabuke i krompira, poduzeću «Milan Blagojević» u Lučanima i u svetu čuvenoj, kulturnoj i turističkoj manifestaciji Sabor trubača u Guči.⁽²⁹⁾

3.3.1 MANIFESTACIJE I FESTIVALI OD TURISTIČKOG ZNAČAJA

– Sabor trubača u Guči

Dragačevski sabor trubača u Guči je u svetu jedinstveno takmičenje narodnih trubačkih orkestara i jedna od najznačajnijih manifestacija sveukupnog narodnog stvaralaštva i kulturnog amaterizma u Srbiji. Održava se svake godine, u prvoj polovini avgusta (prvi Sabor je održan u porti crkve Sv. Arhangela Gavrila u Guči, 14. oktobra 1961. godine).

Trubači iz cele Srbije se nadmeću za zvanja najboljih orkestara i solista u tri kategorije: pionirskoj, omladinskoj i seniorskoj. Kroz kvalifikaciona takmičenja po područjima istočne, zapadne, južne i centralne Srbije i Vojvodine prođe do stotine orkestara, a na finalne duvačke okršaje u Guču dođe ih oko četrdeset. Pobednička zvanja Dragačevskog sabora trubača otvaraju im put za nastupe u svetskim metropolama, na domaćim i stranim festivalima, muzičkim programima, televiziji, filmu...

Tokom pet decenija na Sabor su, sa trubačima takmičarima, počeli da pristižu gosti: orkestri, kulturno-umetnička društva, pevačke grupe, solisti, likovni umetnici... iz raznih krajeva Srbije, bivše Jugoslavije, a od sredine osamdesetih i iz čitavog sveta. Broj učesnika u svim saborskim programima kreće se preko 1200, dok se posetioci broje stotinama hiljada – među njima stranci desetinama hiljada.

Slika br. 44: Bista Trubač u Guči.

U svom sadržaju, pored trubačkih takmičenja, Sabor je i smotra sveukupne narodne duhovnosti: priređuju se likovne izložbe, književni susreti, takmičenje zdravičara, narodni višeboj, izbor najlepše narodne nošnje, predstave narodnih običaja (dragačevska svadba iz 19. veka), brojni koncerti trubača, pevača, igrača...

Sabor prate brojni štampani i elektronskih mediji iz zemlje i inostranstva, pišu se knjige i publikacije, snimaju filmski, TV i audio zapisi...

Organizator Dragačevskog sabora trubača je opština Lučani, koja je neposrednu organizaciju kulturnih programa poverila Centru za kulturu, sport i turizam «Dragačevo» u Guči. Prateće aktivnosti realizuju opštinska uprava i Mesna zajednica Guča. Pokrovitelj Sabora je Vlada Republike Srbije.⁽³²⁾

– *Raspevano Dragačevo*

Raspevano Dragačevo je smotra izvornog narodnog stvaralaštva, na kojoj nastupaju trubači, pevači, igrači, instrumentalisti i zdravičari i KUD. Prva smotra održana je 1961. godine i traje do današnjeg dana u Guči.⁽¹²⁾

Slika br. 45: Takmičari na smotri Raspevano Dragačevo 2009.

– *Sabor tkalja*

Sabor tkalja održava se krajem jula svake godine u Donjem Dubcu, kod Doma Dragačevske zadruge žena "Rajka Borojević". Osim izložbi rukotvorina čuvenih dragačevskih tkalja i samoukih vajara i slikara, kao učesnici javljaju se izvorne grupe pevača i igrača, frulaša, guslara, zdravičara i dr. Pored navedenog, tokom Sabora tkalja organizuje se i kuvanje starih zaboravljenih jela sa područja dragačeva.

(12)

3.3.2 SEOSKI TURIZAM

Dragačevo krasi lepa sela sa očuvanom zdravom prirodom (povoljna klima, vazduh, voda, hrana), prirodnim turističkim motivima (planine, reke, mineralne vode, šume), očuvana stara zanimanja (ćumurđije, krečari, tkalje).

Seoska domaćinstva u Dragačevu imaju mogućnost da ponude kompletan smeštaj i uključe goste u turizam vezan za posebna interesovanja kao na primer poljoprivredne radove što i čine (branje malina, skupljanje sena itd.), zatim lov i ribolov preko Lovačkog udruženja i Udruženja sportskih ribolovaca opštine Lučani, planinarenja, branja šumskih plodova i lekovitog bilja i druge rekreativno-zabavne aktivnosti u prirodi.

3.3.3 HOTELSKI OBJEKTI NA TERITORIJI OPŠTINE

– Hotel Lučani

Hotel Lucani se nalazi u centru varošice Lučani. na 38 km od Čačka, i na 12 km od prestonice Sabora Trubača Guče. Okolina Lučana je pogodna za planinarenje, lov, ribolov, sakupljanje gljiva i sumskih plodova kao i za šetnje prilagođenje zeljama i zdravstvenim potrebama.

Smeštajni delo Hotel Lucani raspolaže sa 2 Apartmana, 10 jednokrevetnih soba sa francuskim ležajem, 14 trokrevetnih soba. Sve sobe u hotelu imaju parno grejanje, televizor, telefon, besplatan bezicni internet i posebno kupatilo.

Slika br. 46: Hotel Lučani.

– ***Hotel Zlatna Truba***

Hotel Zlatna Truba poseduje kategoriju od tri zvezdice i smješten je u centru Guče. Zgrada nudi moderan izgled i prijatnu atmosferu. Hotel ima kapacitet za 120 gostiju, a pored prijatnog ambijenta hotel svojim gostima nudi autentičnu srpsku kuhinju. Nalazi se u samom centru varošice i popularno je mesto okupljanja takmičara za vreme trajanja sabora trubača.

Slika br. 47: Hotel Zlatna Truba u Guči.

– *Hotel AS*

U srcu Dragaceva, na svega 20 km od Cacka, u prestonici Sabora trubaca, u Guci, nalazi se nov i moderan hotel AS. Okružen prirodom, ovaj objekat je idealna destinacija za sve koji žele da vreme za odmor i opuštanje provedu u prirodi a da pri tom sebi ne uskrate komfor hotela i kvalitetne usluge. Hotel raspolaže sa 4 moderno opremljene sobe, a gostima hotela je u ponudi restoran sa letnjom baštom, banket sala, room service, besplatan parking, rekreativni program u obližnjem konjičkom klubu, besplatni poslovni servisi kopiranja, upotrebe faksa i računara sa internetom, kao i besplatan priključak za internet u svakoj sobi.

Slika br. 48: Hotel AS u Guči.

3.4 IVANJICA

Slika br. 49: Grb opštine Ivanjica.⁽⁴⁰⁾

Ivanjica. Prelepa varošica u jugozapadnoj Srbiji. Leži na obalama reke Moravice, začetnice naše najveće reke, Zapadne a potom Velike Morave. Smeštena je u živopisnoj kotlini okružena planinskim vencima Golije, Javora, Mučnja, Čemerna i Radočela. Stanište čestitih, toplih i gostoprимljivih domaćina, oaza mira, čistog vazduha i ekološki zdrave sredine.

Prvi pomen imena grada seže u daleku 1505. godinu. Zapis se nalazi u knjizi zaduženja, koja se čuva u Dubrovačkom arhivu u Hrvatskoj. Zabeleženo je da je kramar "Filip od Ivanjice" imao dužničke obaveze prema trgovcu Gabrijelu Crijeviću.

Opština Ivanjica se nalazi u delu Srbije poznatom kao Starovlaško-Raška visija. Administrativni je, privredni, prosvetno-kulturni i zdravstveni centar i sedište opštine. Opština obuhvata teritoriju ranijeg sreza Moravičkog, čije je sedište bila Ivanjica.

Moravički srez administrativno je formiran kad i svi drugi srezovi u Kneževini Srbiji, posle ukidanja nahija i novog ustrojstva vlasti, a ukinut je 1964. godine kada su u Srbiji stvoreni regioni i opštine.

Opština Ivanjica bila je u Užičkom regionu sve do nove administrativne organizacije 1992. godine kada su stvoreni okruzi. U novoj administrativnoj organizaciji, opština Ivanjica nalazi se u sastavu Moravičkog okruga sa opštinama Lučani, Čačak i Gornji Milanovac, sa sedištem u Čačku. Tako se, posle perioda duže administrativne vezanosti za Užice, Ivanjica našla sa opštinama sa kojima u geografskom, saobraćajnom i privrednom pogledu čini prirodnu celinu.

Opština Ivanjica graniči se sa istoka opštinama Raškog okruga: Kraljevom, Raškom i Novim Pazarom, sa zapada opštinama Zlatiborskog okruga: Ariljem, Novom Varoši i Sjenicom, a sa severa opštinom Lučani iz Moravičkog okruga. Sa površinom od 1.090 km², spada među teritorijalno najveće opštine u Srbiji i zauzima šesto mesto.

Ivanjica je stekla status varoši 16. juna 1866. godine, Ukazom Kneza Mihaila Obrenovića, među prvima u regionu.

Ivanjica koristi amblem kružnog oblika, koji se sastoji iz petnaest "latica" postavljenih oko diska na kome su ime opštine, beli disk koji predstavlja jedinu satelitsku stanicu u Srbiji, u selu Prilike. Stilizovani most predstavlja jednolučni kameni most preko reke Moravice, jedan od vizuelnih simbola grada. U dnu diska su geometrijski oblici koji predstavljaju izvore mineralne vode i stilizovan list javora.

Početak razvoja turizma u opštini vezuje se za tridesete godine XX veka, kada je Ivanjica, zajedno sa Dubrovnikom, Cetinjem i Kotorom, proglašena za banjsko i klimatsko mesto. Nakon Drugog svetskog rata, tokom 60-tih godina XX veka, Ivanjica se ponovo pozicionira kao značajna turistička destinacija u regiji, da bi tokom 70-tih godina, u selima ivanjičkog kraja, počeo da se razvija i seoski turizam.

Turistička atraktivnost opštine Ivanjica se zasniva na bogatstvu prirodnih i kulturnih resursa, dugoj istoriji i tradiciji, specifičnom identitetu brojnih lokacija, gostoljubivosti ivanjičkih domaćina.

Da opština Ivanjica ima brojne mogućnosti za razvoj svih vidova turizma, zdravstvenog, seoskog, sportskog, lovno-ribolovnog, izletničkog, kongresnog, manifestacionog, itd. svedoči i proglašenje ove opštine vazdušnom banjom 2000. godine, kao i proglašenje planine Golija Parkom prirode i Rezervatom biosfere pod zaštitom UNESCO-a, 2001. godine.

Što se tiče raspoloživih smeštajnih kapaciteta, u ovom trenutku opština raspolaže sa 404 sobe, 26 apartmana i preko 1.100 ležaja u kategorisanim objektima u gradu, seoskim domaćinstvima, ili prigradskim naseljima.

Problemi sa kojima se opština suočava, sa aspekta razvoja turizma, su nedovoljni smeštajni kapaciteti, nerazvijene uslužne delatnosti, nedovoljno razvijena infrastruktura.

Unapređenjem postojećeg stanja, kao i razvijanjem svih oblika turizma, a posebno zimskog, opština Ivanjica kao destinacija može biti mnogo bolje pozicionirana i valorizovana na turističkom tržištu Srbije i jugoistočne Evrope.

3.4.1 KULTURNO-ISTORIJSKI SPOMENICI KAO TURISTIČKI MOTIVI

– Manastir "Svetih Arhangela" - Kovilje

Manastir Svetih Arhangela nalazi se u selu Smiljevcu, udaljenom oko 25 kilometara od Ivanjice, u zaseoku Kovilje, po kome je manastir i dobio ime. Lociran je na jednom platou pod vrhom, takođe zvanom Kovilje, na desnoj obali rečice Nošnice. Priljubljen je uz visoku stenu sa kojom skoro predstavlja jedinstvo. Skriven je u senkama guste šume kojom su obrasli obronci Javora.

Njegov spoljni izgled više ostavlja utisak profane građevine nego hrišćanske bogomolje. Bio je dugo nepristupačan, u čemu možda i treba tražiti razloge njegove anonimnosti.

Manstir posvećen Svetim Arhangelima, sastoji se od dve crkve koje su danas obuhvaćene jednom arhitektonskom celinom, vidljivom spolja u obliku građevine pod jednim krovom. Ne zna se kada je osnovan, ali sudeći po narodnoj tradiciji i po izvesnim elementima, on je, svakako postojao još u srednjem veku, samo naravno ne u današnjem obliku.

Starija i manja crkva, za koju narod kaže da je “starija od Studenice”, posvećena je svetim Arhangelima, manastirskim patronima, dok je mlađa i znatno veća, sv.Nikoli. Crkva Sv. Arhangela spada u red takozvanih pećinskih hramova isposničkog tipa, čije je poreklo dosta staro, ali nedovoljno ispitano. Gradnja ovog zdanja smešta se u vreme XII ili XIII veka.

Prvi put se pominje 1606. godine u Kruševskom pomeniku, zatim 1651. u jednom zapisu u kome se govori o obnovi manstira. Ovaj zapis se nalazi na jednom rukopisnom četvorojevanđelju koje je 1651. godine poklonio manastiru Kovilje poslednji pečki patrijarh Gavriilo, rodom iz sela Šitkova kod Nove Varoši, iz čuvene i stare kneževske porodice Rašković. Iz sadržine zapisa vidi se da patrijarh poklanja četvorojevanđelje manastiru sa starom crkvom Sv. Arhistratiga Mihaila i Gavriila i novim hramom svetog Nikole. Iz zapisa se vidi da je Gavriilo, dok je bio Raški mitropolit, naišao na davno opusteli manastir koji je kako se u zapisu kaže, obnovio 1644. godine. Kao ktitor obnove, još neko vreme je ostao u manastiru dok je konsolidovao monaški život i povratio neka oteta dobra. Iste godine je sagrađena crkva svetog Nikole i verovatno živopisana. Obnovivši Kovilje i sredivši prilike u njemu, Gavriilo je postavljen za pečkog patrijarha.

Izgleda da je Kovilje egzistiralo u punom razvoju, mada sa promenljivom srećom i da se njegov uticaj najviše osećao prvih decenija XVIII veka, odnosno u vreme kada je Austrija zavládala ovim krajevima. Podaci govore da je manastir u to vreme bio imućan i napredan, da je bio poštovan ne samo u Starom Vlahu već i u široj okolini. U njemu je duže vreme radila škola za pripremanje kaluđera i sveštenika. Odatle su odlazili na službu i u najudaljeniej krajeve.

Do kada je Kovilje bio manastir teško je reći, jer o tome nema nikakvih podataka. Po pretpostavci, možda se to dogodilo posle 1813. godine kada je pretvoren u mirsku crkvu, kada su se u ovom kraju vodile ogorčene borbe između Srba pod Karađorđem s jedne i Turaka sa druge strane.

Najstariji objekat današnjeg manastirskog kompleksa, koji predstavlja jedinstvenu arhitektonsku celinu, jeste crkva Sv. Arhangela. Nastanak se vezuje za srednji vek i vreme izgradnje manastira Studenica i crkve u Pridvorici.

Prilikom gradnje crkve sv. Nikole, u trenutku obnove manastira, u arhitektonsku strukturu celine unete su značajne promene koje su ne samo narušile prvobitni integritet crkve Sv. Arhangela, već su u znatnoj meri degradirale autonomnost ovog objekta, pa je stoga vrlo teško dobiti jasnu predstavu o njenom nekadašnjem izgledu.

Crkva po svojim dimenzijama spada u dosta male građevine. Pošto je pri gradnji podvučena pod stenu, od spoljnih zidova slobodni su joj samo južni i delimično zapadni i istočni. Zbog toga ne dolazi do punog izražaja, ali je unutrašnjost rezultat lepog arhitektonskog rešenja. U osnovi je jednobrodna sa dosta velikom oltarskom apsidom koja je i spolja i iznutra u obliku polukruga. Presvedena je poluobličastim svodom, a apsida polukalotom. Upadljivo je prisustvo prislonjenih lukova na severnom zidu, dok je južni nešto deblji, izveden slobodno, bez ikakvih konstruktivnih ojačavajućih elemenata. Ovaj sistem prislonjenih lukova oslanja se na dva pilastra, koji su u visini kapitela profilisani. Ta dva pilastra u stvari nose tri luka. Svod je inače građen od tesane sige. U svod su ugrađeni keramički lonci koji su sa unutrašnje strane zbog ostećenosti malternog sloja, vidljivi.

Unutrašnji prostor crkve je s obzirom na veličinu, prilično razućen. Karakteriše ga pet većih ili manjih niša koje su raspoređene tako što svaki zid ima po jednu, a proskomidija i đakonikon su olićeni sa dve veće niše. Skreće pažnju činjenica da je pod crkve izrađen od lepo obrađenih ploća belog radoćelskog mermera, što je relativno redak slučaj kod ovako skromnih crkava. Zidovi su pored upotrebe sige za gradnju svoda, od lomljenog krećnjaka.

Po svom arhitektonskom konceptu sa osnovom jednobrodne građevine i sa polukružnom oltarskom apsidom, crkva ima dosta srodnosti sa crkvama građenim u XVII i XVIII veku. Posebnu vrednost u ovoj crkvi predstavlja živopis koji do sada nije uočen niti uopšte razmatran. Na žalost on je toliko oštećen i upropašćen da je sačuvan samo u fragmentima koji ne omogućavaju potpunu analizu. Crkva je nesumnjivo, na svim unutrašnjim zidnim površinama bila dekorisana. Od celokupnog fresko-ansambla ostao je samo deo.

Crkva sv. Nikole prema četvoroevangelju sagrađena je 1644. godine, prilikom obnove manastira. Ne zna se da li je na tom mestu postojao temelj neke starije crkve. Takođe se ne zna da li je pored crkve bilo i pratećih objekata. Predpostavka je da su postojali, ali su vremenom nestali, odnosno srušeni.

Crkva svetog Nikole je svojom severnom stranom prislonjena uz južni zid crkve Sv. Arhangela. Postavljena je tako da staru crkvu obuhvata svojom veličinom, potiskujući je i degradirajući je. Nad kompleksom je krov neobične forme, koji se na istočnoj strani kupasto završava. Pored naosa ima pripratu.

Po svojoj osnovi crkva je jednobrodna građevina. Na istoku se završava prostranom oltarskom apsidom koja je iznutra polukružna a spolja petostrana. Nad naosom se uzdiže slepa kupola odnosno kalota. Prvobitno crkva je imala samo zapadna vrata. Sredinom XIX veka verovatno prilikom obnove, dodata su nova, južna vrata.

Zidovi crkve građeni su od lomljenog kamena krečnjaka i škriljca, dok su svodovi kao i neki doprozornici izvedeni od tesane sige. Podovi naosa i priprate su od lepo obrađenih kamenih ploča. Spoljni zidovi su omalterisani i okrećeni.

Pustošena je i gorela, inače se drugačije ne može objasniti propadanje živopisa u najvećoj meri. Crkva je živopisana odmah posle gradnje što se može videti po ostacima fresaka koje su uništene ili premazane krečom i novim malterom. Jedino sačuvana figura je poprsje Isusa Hrista.

Dosadašnja interesovanja prema manastiru Svetih Arhangela ispoljena su samo u okvirima sporadičnih istorijskih razmatranja, dok su njegove slikarske vrednosti ne samo neuočene, već i naučno nedotaknute.

Odlukom Episkopa Žičkog Hrizostoma, 2005. godine ovaj hram ponovo postaje manastir u koga dolazi monah Amvrozije kao iguman. Sagrađen je novi zvonik i prelepi manastirski konak. Aprila meseca 2010. godine novom odlukom Vladike Hrizostoma zdanje postaje ženski manastir prvi put u istoriji. Sada u manastiru ima šest monahinja na čelu sa igumanijom, mati Agripinom.

Slika br. 50: Crkva Sv. Nikole u manastiru Kovilje.

– *Manastir “Preobraženje” - Pridvorica*

Nalazi se u Pridvorici i jedan je od najznačajnijih srednjovekovnih spomenika u moravičkom kraju. Nalazi se na 28 km od Ivanjice i 28 kilometru od Studenice u drugom pravcu. Pouzdano se zna da je ovde bio ženski manastir, što potvrđuje Nemanjina povelja data manastiru Studenica, te da su tu kaluđerice izrađivale divne tkanine i uticale na sredinu, tako da se rano razvija domaća radinost u ovom i susednim selima.

Crkva arhitektonski pripada raškoj školi a živopis joj je skoro potpuno uništen. Postavljena je kao jednobrodna, jednokupolna građevina sa polukružnom apsidom na istoku. Spoljna fasada je ukrašena frizom slepih arkada. Crkva predstavlja kulturno dobro i spomenik kulture od velikog značaja.

Legenda kazuje da je ovu crkvu podigao sluga, verovatno plemić - vazal, Stefana Nemanje, oko 1195. godine, u isto vreme kada je Nemanja završavao izgradnju manastira Studenica.

Ispitivanja su pokazala starost crkve koja je obnovljena u XVI veku. O tome svedoče neznatni ali vredni ostaci fresaka otkriveni u gornjim zonama ovog hrama posvećenog Preobraženju Gospodnjem. Ikonostas, postavljen 1835. godine oslikao je Sreten Protić Molerović. O tome je ostavio zapis na carskim dverima.

Slika br. 51: Manastir Preobraženje u Pridvorici.

U početku je dakle bio ženski manastir, zatim pomesna crkva, da bi 2007. godine bio ponovo proglašen manastirom, ali ovoga puta muškim. U manastiru zive nastojatelj i dva iskušenika. Manastir Preobraženja Gospodnjeg jedan je od retkih koji ima svoj grb. Građevina crkve je tokom srednjeg veka doživela dve obnove što je u velikoj meri izmenilo njen spoljni izgled. Do prve obnove je došlo, izgleda u drugoj polovini XVI veka, možda odmah posle 1557. godine, a ktitor i majstor zaslužni za tada izvedene radove sahranjeni su uz crkvu. Njihovi nadgrobni spomenici, sa reljefno predstavljanim glavama i natpisima, sekundarno su uzidani u zidove hrama tokom druge obnove sredinom XIX veka. Konzervacija i delimična restauracija manastirskog zdanja, završeni su 1988. godine.

– ***Crkva „Svetih cara Konstantina i carice Jelene“ - Ivanjica***

Nalazi se u Ivanjici. Podignuta je tri godine posle nastanka Ivanjice, od 1836-1838. godine priložima naroda. Živopisana je 1862. godine, a autor živopisa je poznati slikar tog doba, Dimitrije Posniković. O njenom napretku starao se lično knez Miloš Obrenović. Živopis i ikonostas su u celini sačuvani, a nedavno je izvršena i njihova restauracija. Ova crkva je stecište vernika čitavog grada i opštine. Prelepo je arhitektonsko zdanje, pod zaštitom države.

Slika br. 52: Crkva Svetih cara Konstantina i carice Jelene u Ivanjici.

– ***Crkva „Svetog Nikole“ - Brezova ili „Bela Crkva“ u Brezovi.***

Podigao ju je despot Stefan Lazarević, a spominje se i u jednoj povelji cara Dušana. Crkva je jednobrodna građevina sa poligonalnim kubetom i rozetom na zapadnoj strani. Ikonostas je dobro očuvan. U živopisu se izdvajaju scene iz života Sv. Nikole, likovi cara Lazara, carice Milice i despota Stefana Lazarevića. Crkva je udaljena 26 km od Ivanjice i stavljena je pod zaštitu države kao spomenik kulture od velikog značaja.

– ***Crkva „Svetog Nikole“ - Kosovica***

Nalazi se na 12 km od Ivanjiceu selu Kosovica. Podignuta je sredinom XIX veka na temeljima srednjovekovna crkve. Predanje kaže da je predhodna crkva podignuta neposredo posle Kosovskog boja u čast kosovskih junaka, koji su se ovuda povlačili posle poraza 1389. godine. Crkva je u osnovi jednobrodna bazilika sa većom polukružnom oltarskom apsidom. Građena je od lomljenog kamena. Poluobličasti svod izveden je šašovcima. Pokrivena je šindrom. U samoj crkvi se nalaze loše očuvani delovi ikonostasa koji potiče iz vremena neke starije crkve. Među tim delovima ističe se prestoni ikona Isusa Hrista i krst sa raspećem.

– ***Crkva „Svetog Save“ - Milandža***

Nalazi se na 37 km od Ivanjice u Milandži. Crkva je posvećena arhiepiskopu Savi, skromnih je dimenzija i pokrivena kamenim pločama. Podigao ju je užičko kruševački vladika Joanikije 1853. godine, inače rođen u ovom selu.

U osnovi je jednobrodna građevina skromnih dimenzija, sa prilično naglašenim visinama. Koncipirana je u obliku trikonhosa, pa podseća na osnove spomenika tzv. moravske škole. Zasvođena je poluobličastim svodom, a pokrivena kamenom pločom. Crkvu spolja opasuje profilisani krovni venac ispod kojeg je friz slepih arkada. Crkva ima troja vrata, na južnom, zapadnom i severnom zidu. Ima šest prozora znatnih dimenzija.

– ***Crkva „Svetog Arhistratiga Mihaila“ - Prilike***

Nalazi se na 8 km od Ivanjice u selu Prilike. Po svojoj arhitektonskoj koncepciji, vrlo je stara građevina. Nad naosom crkve je kube, koje se oslanja na četiri luka. Konstruisano je pomoću pandantifa. U osnovi je jednobrodna građevina sa oltarskom apsidom u obliku polukruga i sa naosom. Kube ima devetostrani tambur i četvorostrano vidljivo postolje. Spoljne zidove opasuje venac slepih arkada, elemenata koji su karakteristični za našu sakralnu arhitekturu srednjeg veka.

Sva je verovatnoća da je crkva kao srednjovekovna građevina, porušena za vreme turske okupacije. U vremenu posle obnove Pečke patrijaršije, verovatno je i ova nova podignuta na temeljima neke stare crkve. Obnavljana je 1860. godine. Nije poznato da je živopisana jer unutrašnji zidovi nisu istraženi. U njoj se čuva prelepa ikona, Bogorodica sa Hristom, iz 1814. godine.

Slika br. 53: Crkva Svetog Arhistratira Mihaila u Prilikama.

– ***Crkva „Svetog Ilije“ - Kumanica***

Crkva je novijeg datuma i posvećena je Sv. Iliji. Zvono je crkvi poklonio kralj Aleksandar I Karađorđević za dan njenog osvećenja 1929. godine. Nalazi se na 17 km od Ivanjice u selu Kumanica i stavljena je pod zaštitu države kao prostorno kulturno istorijska celina od velikog značaja.

– ***Crkva „Svetog Velikomučenika Georgija“ - Radaljevo***

Nalazi se na seoskom groblju u Radaljevu. Prema predanju, najstarija je crkva u ovom kraju i često se vezuje za ime „Crkva Janja“, koja se pominje u starim srednjovekovnim spisima. Obnovljena je 1810. godine ali se tačno vreme gradnje prvobitnog hrama ne zna. Jednobrodna je građevina sa velikom polukružnom apsidom. Nad središnjim delom hrama se uzdiže kupola, koja je postavljena na lukove odnosno pilaster. Pažnju skreću plastično obrađeni dovratnici na severnim vratima, koji su po svoj prilici građeni od starih nadgrobnih spomenika. Zivopis je skoro potpuno uništen, osim dve ikone iz XIX veka.

– ***Crkva "Svetog Ilije" – Gradina***

Iznad puta Ivanjica - Arilje, na 670 metara visokom vrhu Gradina, smeštene je crkvica posvećena Svetom Iliji. Feliks Kanic je zabeležio da je ona verovatno podignuta na ruševinama rimske stražarske kule.

Narodna predanja govore drugačije. Po jednom verovanju crkvica je "preletela" iz Prilika kada su Turci pokušali da je obesvete, a po drugom Srbi su je preneli na vrh Gradine. Treća opet kaže da su je iz priličkog polja na liticu za noć prenele vile. Legenda kaže i da su se ovde svojevremeno krili hajduci, pa je zato zovu i Hajdučka crkva.

– *Manastir "Klisura" - Klisura*

Tamo gde se Moravica između brda, iz priličkog polja probija u ariljsku dolinu, nalazi se manastir koji je po toj klisuri dobio ime. Predanje o nastanku ove svetinje seže do vremena Svetog Save. Nije ni potvrđeno ni opovrgnuto. Potpuno je opusteo prilikom velike seobe Srba pod Arsenijem Čarnojevićem. Obnovio ga je jeromonah Jaćim Kurlaga iz Bosne 1688. godine. Veoma značajnu ulogu imao je ovaj manastir za vreme Hadži-Prodanove bune, kao i u doba Prvog i Drugog srpskog ustanka. Sedamdesetih godina XIX veka u manastiru je bila osnovna škola, a za vreme Javorskog rata u njemu je bila smeštena vojna bolnica.

Današnja crkva po graditeljskim i građevinskim elementima slična je crkvi u Arilju i crkvama u manastirima Morača i Sveta trojica na Ovčaru. Građena je kamenom sigom. I pored suštinske jednostavnosti, uglavnom zahvaljujući krovnim površinama, kubetu i apsidi, pa donekle i ukrasnom vencu na ravnoj fasadi, građevina ostavlja utisak razučene, ali jedinstvene, mirne, zgusnute mase koja je srasla sa okolnim terenom i strmim kamenim brdom oko nje.

U požaru koji je zahvatio crkvu za vreme bitke na Goliji 1688. godine, stradao je prvobitni živopis. Novi je 1952. godine oslikao akademski slikar Jaroslav Kratina. Pored opštehrišćanskih tema, na njemu su prikazane i ličnosti iz nacionalne prošlosti kao što su: vojvoda Rajko, Kosovka devojka, Majka Jugovića, Filip Višnjić, Majka Jevrosima i dr. Ikonostas je uradio Dimitrije Posniković 1867. godine, tako što je 31 ikoni donesenoj iz Odese, dodao svojih 11. Manastir Klisura je ženski manastir.

Slika br. 54: Manastir Klisura u Klisuri.

– „*Rimski most*” - *Kumanica*

U selu Kumanica, na 16-tom km jugozapadno od Ivanjice, u pravcu prema planini Goliji u blizini stare zapuštene vodenice potočare, nalazi se stari kameni most preko reke Moravice. Stari most preko gornjeg toka reke, nalazi se na starom, zapuštenom putu prohodnom isključivo za pešake i tovarne konje, koji je iz Ivanjice, preko Međurečja, vodio preko sela Bratljeva, za Sandžak. Ispred i iza mosta, trasa ovog starog puta, ostrim krivinama i velikim usponima, penje se na obale Moravice.

Usko korito planinske reke Moravice premošćeno je jednim svodom polukružnog oblika, koji se svojim oporcima, upornjacima, preko ne baš izraženih obalnih stubova oslanja na stenovite obale reke. Obale reke Moravice su uglavnom od glinenih škriljaca, tamnih po svojim površinama škriljavosti, koji su jednim delom upotrebljeni u konstrukciji mosta. Manji deo čeonog zida, uz čela svodova, ozidan je krupnim lomljenim kamenom, dobro izčivijanim uz čelo svoda. Mestimično ima nepravilnih komada oblutaka. Ostali, mnogo veći deo, konstruisan je od pločasto lomljenog kamena, od krupnih pločastih komada škriljaste stene koje ima praktično u neograničenim količinama u okolini. Zbog različitih

materijala, predpostavlja se da je most pravljen u više perioda. Predanje kaže da je u vezivni materijal za gradnju mosta, utrošeno 30.000 jaja.

Slika br. 55: Pogled na rimski most u selu Kamenica.

Na uzvodnoj strani mosta, na desnom obalnom stubu, postoje ostaci nepravilno izvedenog kljuna, ostaci neke vrste zaštitnog zida, koji je imao zadatak da velike vode Moravice usmeri ispod svoda i na taj način zaštititi vertikalni krilni zid mosta. Oporci svoda zajedno sa paralelnim krilnim zidovima čine obalne stubove mosta.

Širina mosta je 2,40 m i to je istovremeno i širina kolovoza. Ukupna dužina mosta sa stubovima je oko 14 m, veličina lučnog otvora je 6,72 m, a visina oko 4 m. Danas ovaj most koriste samo pešaci, a oko njega se granaju brdski putići od kojih jedan vodi za selo Erčege.

Nemoguće je utvrditi ko je i kada podigao ovaj most u selu Kumanici, ali je nesumnjivo to vešto tvorena i lepa građevina, neobično vitkih i skladnih linija. Pripada tipu lepših turskih mostova. Otvor ovog mosta sličan je jedinom očuvanom otvoru na mostu preko reke Uvac. Sudeći po njegovoj tehnici, on bi mogao biti građen u isto vreme kad i mostovi u Prizrenu, što znači u XV veku.

U tradiciji ovog kraja most postoji pod nazivom „Rimski most“, premda u njemu nema ničeg rimskog. Opet, s obzirom na stari put, koji je najkraća spona Sandžaka i Srbije, moguće je da u narodu živi pamćenje na ostatke nekog puta iz rimskog vremena, pa je pretpostaviti da je na ovom istom mestu bio i most.

Ovim mostom su prema Sandžaku i dalje išli trgovački karavani. U sredini u kojoj postoji, most je kao građevina nenametljiv. Utisak koji pruža veoma je prijatan i predstavlja osveženje u ovom skoro nenastanjenom kraju. Sa svih strana okružen je zelenilom, koje ga prosto stapa sa prirodom, tako da ne deluje kao nametnuta građevina, sastavni je deo pejzaža.

Restauraciju je izvršio Zavod za zaštitu spomenika kulture iz Kraljeva osamdesetih godina prošlog veka.

– „*Kameni most*“ - *Ivanjica*

Pokazujući svoju varoš gostima, generacije Ivanjičana su na prvo mesto stavljale kameni most na Moravici koji je već na prvi pogled svojom lepotom privlačio pažnju svojim jednim lukom izvijenim nad vodom spajajući dve obale. Bio je kažu u tim vremenima jedini jednolučni most na Balkanu. Projektovao ga je inženjer Milenko Trudić na početku 20. veka. Država ga je finansirala, a izgradnja je poverena poznatom Ivanjičaninu, Blagoju Lukoviću. U tadašnjim uslovima gradilo se i dugo i mukotrpno, od klesanog kamena iz majdana u Raščićima. Građen je sistemom klinova, bez vezivnog materijala. Dužina luka koji spaja dve obale Moravice, dug je 25 metara. U toku izgradnje dogodila se i nesreća, tri radnika su poginula, među njima i neki Italijan Jovan Polo.

U znak sećanja na poginule graditelje Luković je podigao spomenik koji se i danas nalazi na Ivanjičkom groblju. Most je završen u jesen 1906. godine. Zaštićen je kao kulturno dobro od izuzetnog značaja.

Slika br. 56: Kameni most u Ivanjici.

– ***„Kušića han“ - Ivanjica***

Nalazi se u Ivanjici i jedan je od najstarijih spomenika seoskog neimarstva u Moravičkom kraju. Nekada je služio kao konačište kiridžijama koji su dolazili sa Zlatibora i iz Sandžaka. Sada je smešten u samom centru varošice pored spomenika Draži Mihailoviću. Stavljen je pod zaštitu države kao nepokretno kulturno dobro od velikog istorijskog značaja.

Slika br. 57: Kušića han u Ivanjici.

– ***Grob "Boška Jugovića" - Ivanjica***

Nalazi se na 4 km od Ivanjice. Po predanju, povlačeći se ranjen sa Kosova, jedan od braće Jugović, Boško, umire nadomak Ivanjice. Tu ga je sahranila majka, kneginja Milica, a na njegovom grobu je sagradila malu crkvu. Prilikom otkopavanja groba 1911. godine, ispod kamene ploče pronađen je muški skelet, pancirna košulja, srebrni šlem i ostaci barjaka, što govori da je svakako reč o nekom srpskom srednjovekovnom vlastelinu, međutim pouzdanih podataka da pripadaju Bošku Jugoviću, nema. Na grobu i na temeljima stare, novu crkvu je podigao Blagoje Luković iz Ivanjice 1929. godine i posvetio je Sv. Knezu Lazaru. Posađeno je i novih devet hrastova, koji simbolizuju devet Jugovića. Danas ih ima sedam.

Slika br. 58: Grob Boška Jugovića u Ivanjici.

– ***Spomenik "đeneral Dragoljub Draža Mihailović" - Ivanjica***

Nalazi se u centru grada. Podignut je aprila 2003. godine, na 110 godišnjicu rođenja, a u znak pažnje i sećanja na legendarnog vođu Ravnogorskog pokreta u II svetskom ratu, đenerala i komandanta jugoslovenske Kraljevske vojske u otadžbini. Pored spomenika je „Čičin dom“ koji prerasta u Ravnogorsku biblioteku i muzej Ravnogorskog pokreta.

Slika br. 59: Spomenik generalu Draži Mihailoviću u Ivanjici.

Dragoljub Mihailović je rođen u Ivanjici 14. aprila 1893. godine, u matičnoj knjizi zaveden pod tekućim brojem 116, od oca Mijaila i majke Cmiljane Mijajilović. General Mihailović je uhvaćen 1946. godine, osuđen na smrt i ubijen u Beogradu. Ni dan danas nije poznato mesto gde leže posmrtni ostaci ovog legendarnog vođe Ravnogorskog pokreta. General Mihailović je najodlikovaniji srpski oficir u istoriji.

– *“Hadži Prodanova pećina” - Raščići*

Hadži Prodanova pećina je dobila ime po Karađorđevom vojvodi, Hadži Prodanu Gligorijeviću koji je u pećinu sklanjao zbegove. Nalazi se u dolini Raščanske reke, pa je zbog toga zovu i "Raščanska pećina". Raniji naziv "Šljepaja". Udaljena je 7 kilometara od Ivanjice na putu za Guču, na nadmorskoj visini oko 600 metara. Ispitana dužina pećine je oko 400 metara i sastoji se od dva sprata. Donji sprat pored glavnog ima i dva sporedna kanala. Ulazni deo pećine je širine oko 3 metra i završava se suženjem iza koga se nalaze prostrane dvorane koje su dugačke oko 50 metara i široke oko 15 metara. Desna strana ove dvorane pokrivena je bigrenim salivom i serijom plitkih bazenčića. U centralnom delu dvorane nalaze se debeli stalaktiti i stalagniti, a na stranama moćni salivi kao okamenjeni vodopadi. Dvorana se završava sa dva manja prodora - procepa. Gornji sprat počinje iz dvorane glavnog kanala i ispunjen je raznobojnim i raznovrsnim nakitom.

U Hadži Prodanovoj pećini je, ekipa studenata na čelu sa profesorom Biološkog fakulteta Beogradskog univerziteta dr. Božidarom Ćurčićem, pronašla 25 novih vrsta pećinskih životinja i insekata, koje u svetu, ili nisu poznate ili su retke.

Slika br. 60: Galerija Hadži Prodanove pećine.

U periodu između 9 i 30. juna 2003. godine u organizaciji Zavoda za zaštitu spomenika kulture iz

Kraljeva, sprovedena su zaštitna arheološka iskopavanja u pećini. Istraživanja su realizovana u saradnji Filozofskog fakulteta i Narodnog muzeja u Beogradu, a u njima su učestvovali i stručnjaci Geografskog fakulteta u Beogradu, Istorijskog instituta u Beogradu kao i studenti arheologije iz Beograda.

Slika br. 61: Crkva Adžijina na ulazu Hadži Prodanove pećine.

Prilikom iskopavanja u površinskom sloju i recentnom ukopu na samom ulazu u pećinu nađeni su fragmenti keramike iz starijeg gvođenog doba, "Basarabi kompleks", zatim u geološkom sloju 2, konstatovani su okresani kameni artefakti koji pripadaju gravetijenskom ili epigravetijenskom tehno kompleksu i pripadaju vremenu 20. ili 10. milenijuma pre n.e, mlađi horizont u geološkom sloju 5, ispitanom na površini od svega 2 m², otkriveni su nalazi srednjeg paleolita i nije mlađi od 40-og milenijuma pre n.e; stariji horizont, kao i velika količina kostiju pleistocenskih životinja.

Nalazi od kristala kvarca nisu karakteristični, kako za srednji tako i za rani gornji paleolit pa bi Hadži Prodanova pećina mogla da predstavlja jedno od najstarijih nalazišta u svetu na kome se javljaju artefakti od ovog materijala. 2004. godine, pronađeno je oko šezdesetak predmeta starih od 40 do 45 hiljada godina p.n.e. U pitanju su ostaci materijalne kulture neandertalaca. Većina pronađenih alatki je napravljena od kvarca. Pronađeni su kristali kvarca što je retkost u Evropi, kao i alatka od gorskog kristala koja je svedočanstvo o duhovnom životu neandertalaca tj. o njihovom osećaju za lepo. Pećina je bila privremeno stanište lovaca - neandertalaca i pećinskog medveda čija je lobanja, brojne

kosti i zubi pronađeni u pećini.

Hadži Prodanova pećina ulazi u malobrojna višeslojna paleolitska nalazišta na centralnom Balkanu i pruža veliki potencijal za buduća istraživanja. Hadži Prodanova pećina predstavlja kombinaciju važnog turističkog, speleološkog i arheološkog objekta.

Iznova je sagrađena porušena crkva ispred pećine poznatija kao "Adžijina" koja je prvi put sagrađena 1909. godine i posvećena Arhangelu Mihailu, a u narednom periodu predstoji unutrašnje uređenje i otvaranje Hadži Prodanove pećine za posetioce.

– *Prilički kiseljak*

Pojava Priličkog kiseljaka ostala je dugo nepoznata široj javnosti u Srbiji, tako prvi podatak o pojavi mineralne vode potiče iz 1858. godine u knjizi Glasnika Društva srpske slovesnosti. Tek 1922. godine uradjena je prva kompletna hemijska analiza vode, a prvo istraživanje zasnovano na istražnom bušenju u periodu od 1960. do 1974. godine. Tokom osamdesetih godina prošlog veka pristupilo se prvom komercijalnom eksplataciji mineralne vode. Krajem osamdesetih godina doslo je do presušivanja izvora mineralne vode i 1988. godine geološka studija je pokazala da podezemni bunari dobijaju vodu uglavnom preko kišnice i da kao takvi nemaju dovoljan dotok potreban za ekonomsku eksploataciju. Tokom 2007. godine izvršena su dodatna bušenja i ponovna istraživanja u cilju privatizacije, ali pošto je dobijeni rezultat je ostao isti kao prethodni, u nedostatku sredstava, izvođač je odustao od opsežnijih istraživanja. Danas voda iz postojećih izvora teško može da zadovolji i osnovne potrebe lokalnog stanovništva.

Slika br. 62: Etiketa pakovanja kisele vode Prilički Kiseljak.

– *Arheološke iskopine*

U okviru projekta „Srpske zemlje u srednjem veku“ istraživači Istorijskog instituta u Beogradu, predvođeni mr Dejanom Bulićem, došli su do zanimljivog otkrića. U selu Radaljevo, 11 kilometara od Ivanjice na lokalitetu Gradina, pronađeni su ostatci kule i bedema, koji svedoče da je ovde nekada bilo vojno utvrđenje. Kako o njemu nema pisanih tragova, ostaje tajna ko ga je sagradio, a kao vreme nastanka pretpostavlja se period između 13. i 14. veka.

Do utvrđenja, koje predstavlja prvo arheološko otkriće iz srednjeg veka na području ivanjičke opštine, vodi uzan i strm, zemljani put. Njegova najviša tačka je na 635 metara. Odatle, kao na dlanu, pogledu se otkriva radaljevska dolina, veći deo ivanjičke, ali i ariljske opštine, kao i magistralni put, koji vijuga u podnožju. Upravo ta slika otkriva nameru graditelja i strateški značaj vojnog utvrđenja.

Sa bezbedne visine, zaštićen Moravicom i stenama, odavde se mogao kontrolisati važan komunikacijski pravac od Užica do Sjenice, ali i onaj što vodi ka dolini Ibra. Kako je u to vreme sedište župe po pravilu bio neki utvrđeni grad, na osnovu ovog skromnog arheološkog materijala, pretpostavlja se da se tu

nalazio grad Moravica i sedište istoimene župe. Kakve još tajne kriju nedra plodne radaljevske doline i oranica vrednih domaćina u podnožju utvrđenja, pitanje je na koje bi moglo da se odgovori jedino posle novih istraživanja.

Gradina nema samo istorijski i arheološki značaj, već će biti uvrštena u turističku ponudu. Gradina je zadržala autentičnost, nekadašnji izgled. Jednostavno, čovek joj nije audio. Pogled je odavde prelep, vazduh čist, pa je idealna i za odmor.

Gradina kod Radaljeva nije jedina. Takva utvrđenja kriju se u Erčegama, na Mučnju, u Šareniku. Ivanjička opština je, arheološki vrlo interesantna, ali i jedna od najneistraženijih u Srbiji.

3.4.2 MANIFESTACIJE I FESTIVALI OD TURISTIČKOG ZNAČAJA

– Sabor lovaca i hajka na vuka

Sabor lovaca je manifestacija koja je nastala 1996. godine na inicijativu udruženja lovaca „Čemernica“, kao i ostalih poklonika ovog sporta iz Ivanjice i okoline. Održava se na planini Golija na mestu Ugljari (1600 mnv), koje se nalazi na tromedi Ivanjice, Raške i Kraljeva. Lovački savez Srbije i opština Ivanjica su od početka pomagali ovu manifestaciju, koja je vremenom dobijala na značaju i bila medijski praćena. Sabor lovaca je pojedinih godina okupljao i do 1300 učesnika iz Srbije i zemalja iz okruženja.

Slika br. 63: Lovci pred hajku na vuka u okolini Ivanjice.

– *Smotra narodnog stvaralaštva „Zvuci Golije, Javora i Mučnja“*

Održava se već 32 godine za redom, a na njoj se prezentuju stari narodni običaji moravičkog kraja. Pored interpretacije stare narodne pesme, na smotri je moguće čuti svirače starih instrumenata, kazivače i zdravičare. Manifestacija okuplja preko 100 učesnika iz svih mesnih zajednica opštine Ivanjica, a odvija se pod pokroviteljstvom Doma kulture u Ivanjici.

Slika br. 64: Takmičari na smotri narodnog stvaralaštva Zvuci Golije.

– *Moto susreti u Ivanjici*

Moto susreti su manifestacija koja je nastala 2002. godine na inicijativu auto moto kluba „Točak“ iz Ivanjice. Okuplja preko 400 učesnika iz različitih krajeva zemlje i održava se u prvoj nedelji juna svake godine. Ova manifestacija okuplja i veliki broj posmatrača iz Ivanjice i okolnih opština.

Slika br. 65: Bajkeri na moto skupu u Ivanjici.

– *Festival srpske izvorne pesme*

Ovaj, relativno mlad festival, okuplja najbolje ženske i muške pevačke grupe iz Srbije i okruženja. Održava se u Prilikama kod Ivanjice svake godine 17. avgusta, dva dana uoči narodnog sabora „Preobraženje“. Svake godine nastupi preko 70 pevačkih grupa koje prezentuju izvorne pesme iz kraja iz koga dolaze. Manifestacija je uvek dopunjena revijalnim delom, gde se mogu videti i čuti razni vidovi narodnog stvaralaštva. Organizatori ove manifestacije su Mesna zajednica Prilike, KUD „Prilički kiseljak“, osnovna škola Prilike, Turistička organizacija opštine Ivanjica i Dom kulture Ivanjica.

Slika br. 66: Takmičari festivala srpske izvorne pesme.

– *Javorski sabor dvojničara i starih muzičkih instrumenata Srbije*

Sabor dvojničara i starih muzičkih instrumenata Srbije se organizuje u selu Kušići u podnožju planine Javor. 2008. godine sabor se organizuje po dvanaesti put. Svirači dolaze iz svih krajeva Srbije, a u takmičarskom delu su obavezni da sviraju numere iz svog kraja. Takmičar koji tri puta za redom osvoji priznanje pobednika, stiče zvanje „majstor dvojnica“. Organizatori ove manifestacije su Dom kulture Ivanjica, Mesna zajednica Kušići i Turistička organizacija opštine Ivanjica.

Slika br. 67: Takmičari sabora dvojničara i starih muzičkih instrumenata na planini Javor.

– *Nušićijada*

Sedamdesetih godina Ivanjicu su poznavaoi pozorišne i filmske umetnosti nazvali mali Holivud. U ovoj varoši snimljena je serija „Više od igre“, kao i filmovi „Čovek iz hrastove šume“ sa Mijom Aleksićem u glavnoj ulozi, „Sreski špijun“, „Užička republika“, „Sok od šljiva“, „Berlin kaput“, „Poslednji čin - hvatanje Draže Mihailovića“, „Točkovi“... Krem tadašnjeg društva okupljao se u ovoj prelepoj varošici smeštenoj na obalama reke Moravice da bi uživao u najvećoj kulturnoj manifestaciji tog vremena, popularnoj „Nušićijadi“.

Slika br. 68: Nušićijada nekad.

Prirodne lepote i autentičnost srpske arhitekture sačuvane do danas, oduvek su ovaj grad predstavljali kao izazov za pisce, slikare, reditelje. Osim njih u Ivanjicu su rado dolazili naši najpoznatiji glumci, pevači, sportisti. Ako izuzmemo more, Ivanjica je u to vreme bila jedna od najatraktivnijih turističkih destinacija u našoj zemlji. Leti, za vreme održavanja „Nušićijade“ koja je prvo trajala sedam, a onda četiri dana, kroz Ivanjicu bi prošlo ljudi kao sada kroz Guču. Oni koji bi sa strane stigli u grad osećali su duh XIX veka. Meštani obučeni u nošnje šetali bi kaldrmom u glavnoj ulici, žandarmi bi budnim okom pratili dešavanja, a domaćice bi prostirale ćilime preko terasa i prozora, šarenilo bi se cveće na sve strane. Sve je to rađeno uz nadzor profesionalnih scenografa. Ivanjica je bila kao bajka. Ivanjica je postala meka za kulturna dešavanja 1968. godine posle osnivanja „Nušićijade“. Osnivači ove manifestacije bili su direktor Kulturnog centra Mićo Krivokuća, dr Slobodan Spasović, novinar Blažo Radivojević, scenarista Novak Novak, reditelj Soja Jovanović i Raško Nešovanović. U centru grada bila je bina koja se zvala „okruglo pa na čoše“. Cilj je bio da se skoro svaki prolaznik uključi u priču i izvede na binu. Čkalja je u pravljenu štimunga bio neprevaziđen. Poseban duh ovom druženju davali su novinari „Ježa“, izuzetno cenjenog humorističkog lista u to vreme. Iako je Nušić Ivanjicu ocrnio rečenicom „Bićeš viđen za Ivanjicu“, ovaj grad i ljudi u njemu odužili su se velikanu naše

književnosti na najbolji mogući način. Na letnjoj pozornici koja je brojala 3.000 mesta dve godine je održavan festival filmske umetnosti. Zbog spleta nesrećnih okolnosti i nerazumevanja, „Nušićijada“ je prekinuta 1971. godine, ali je Ivanjica ostala u znaku filmske popularnosti jer je četiri godine kasnije startovalo snimanje čuvene serije „Više od igre“.

Slika br. 69: Nušićijada nekad.

Ivanjica je bila inspiracija i za scenariste. Novak Novak je za seriju „Pozorište u kući“ čitav scenario napisao u Ivanjici. Ljudi i ambijent ovog mesta bili su njegova pokretačka snaga. Glumci Pavle Vuisić, Mića Tatić, Mira Stupica, Mija Aleksić, Miodrag Petrović Čkalja, Olivera Marković, Voja Brajović, Miki Manojlović, Nikola Kojo i mnogi drugi snimali su u Ivanjici filmove uz pomoć statista iz ove varošice. Uveče bi zajedno u hotelu „Park“ i „Domu invalida“, zalivali prve role filma uz pečenje, muziku i domaću rakiju.

Danas u Ivanjici nema velikih kulturnih manifestacija. Filmovi se odavno ne snimaju, a o „Nušićijadi“ se priča samo sa setom. Živi nada da će skorom rekonstrukcijom glavne ulice Ivanjica zasjati u starom sjaju i ponovo postati grad u kojem se okupljaju glumci, slikari, reditelji, muzičari...

3.4.3 SEOSKI TURIZAM

Seoski turizam u Ivanjici se počeo razvijati još davne 1972. godine, kao pionirski poduhvat koji je beležio izuzetnu posećenost turista iz svih krajeva bivše Jugoslavije. Ekspanzija prestaje devedesetih godina, ali se intenzivirala ponovo pre nekoliko godina i sada beleži sve veću posećenost u seoskim domaćinstvima na čitavom području opštine .

Osnovana je i turistička organizacija opštine koja se bavi pružanjem usluga gostima i edukacijom vlasnika domaćinstava koji se bave ovim vidom turizma. Kultura stanovanja i kvalitet smeštajnih kapaciteta je na vrlo visokom nivou, tako da gostima pruža veoma zdrav i prijatan odmor u netaknutoj prirodi, uživanjem u čistom vazduhu i zdravoj hrani.

Danas se seoskim turizmom bave domaćinstva u selima Devići, Lisa, Katići, Maće, Međurečje, Kušići, Bukovica, Kumanica i dr. Svake godine se beleži sve veća posećenost, što ukazuje na to da je ovo vid turizma koji opštini Ivanjica može doneti visoku poziciju na turističkoj mapi Srbije.⁽²⁷⁾

3.4.4 HOTELSKI OBJEKTI NA TERITORIJI OPŠTINE

– *Western city hotel*

„Western city hotel“ – bivši hotel Moravica je hotel sa 42 ležaja u jednokrevetnim, dvokrevetnim i trokrevetnim sobama opremljenim sa TV – aparatima, telefonima i sopstvenim kupatilima. Hotel je potpuno renoviran, a u prizemlju hotela je pivnica sa restoranom i supermarket.

Slika br. 70: Western city hotel.

– *Hotel Park*

Hotel Park je smešten u samom centru Ivanjice, na obali reke Moravice pored Tesline hidrocentrale i vodopada i okružen je prelepim parkom, u kome se uz šetalište nalaze fudbalski i košarkaški tereni sa trim stazom i dečiji park.

Slika br. 71: Hotel Park.

Svojim eksterijerom hotel se savršeno uklapa u prirodno okruženje. Unutrašnjost hotela Park dizajnirana je po najvišim svetskim standardima, i ostavlja izuzetno prijatan utisak na posetioce. Hotel je rangiran sa 4 zvezdice i jedan je od najzanimljivijih resursa visoke kategorije u ovom kraju. Smeštajni kapacitet hotela je 63 sobe na 4 sprata, 3 standardna apartmana i 1 lux apartman. Sve sobe opremljene su odvojenim kupatilima sa tuš kabinama i hidromasažerima u apartmanima, LCD screen televizorima, satelitskom televizijom, kablovskim internet pristupom, mini barom i Smart Card sistemom zaključavanja soba. Usluge koje su gostima dostupne 24 časa dnevno su room servis, osiguran parking pod video nadzorom, hotelsko obezbeđenje i pranje veša.⁽³⁶⁾

– *Hotel Specijalna bolnica za rehabilitaciju Ivanjica*

Specijalna bolnica za rehabilitaciju u Ivanjici puštena je u rad 1978. godine, pod imenom Zavod za prevenciju lečenje i rehabilitaciju bolesti krvi. Narod joj je dao ime "Anemija" i pod tim imenom još uvek je prepoznaju i danas korisnici usluga "od Triglava do Đevdelijske". Bio je jedini te vrste u tadašnjoj Jugoslaviji, zamišljen da preraste u nastavnu bazu Medicinskog fakulteta iz Beograda. Iz svima poznatih razloga tokom 90-ih godina minulog veka delimično se preorijentisao i na bavljenje opštom fizikalnom terapijom. Ustanova raspolaže sa 250 ležaja raspoređenih u 10 jednokrevetnih, 44 dvokrevetne i 54 trokrevetne sobe, kao i dva apartmana, od čega 80 u mreži zdravstvenih ustanova sa indikacijama za rehabilitaciju stanja posle operacije koštano-zglobnog sistema - povrede, operacije kuka, kolena, ramena, rehabilitacija atropatija svih vrsta, bronhijalne astme, hronične obst.-bolesti pluća, povreda grudnog koša, a uporno se nastoji da se održi i rehabilitacija stanja poremećaja krvi i krvotvornih organa, naročito u dece obolele od malignih bolesti. Interesantno je da su istovremeno operisana oba kolena u Srbiji, rehabilitovana u ovoj kući, kao i prvo "veštačko rame". Ova ustanova od 2004. godine poseduje TUV - sertifikat za kvalitet zdravstvene usluge i recertifikat 2007.⁽²³⁾

Objekat poseduje priključak SBB kablovske televizije, kao i besplatnu internet konekciju. Svaka soba ima telefon, kupatilo i terasu. Sobe su svetle i sunčane sa pogledom na grad. Udaljenost soba od centralnog dela, gde su ostali sadržaji, a sa kojim su povezani svetlim dugačkim hodnicima, obezbeđuje potpuni mir i gotovo nestvarnu tišinu koja doprinosi kvalitetu boravka. Jedino što je može narušiti je

cvrkut ptica u rano jutro ili u smiraj dana vesela pesma cvrčka.

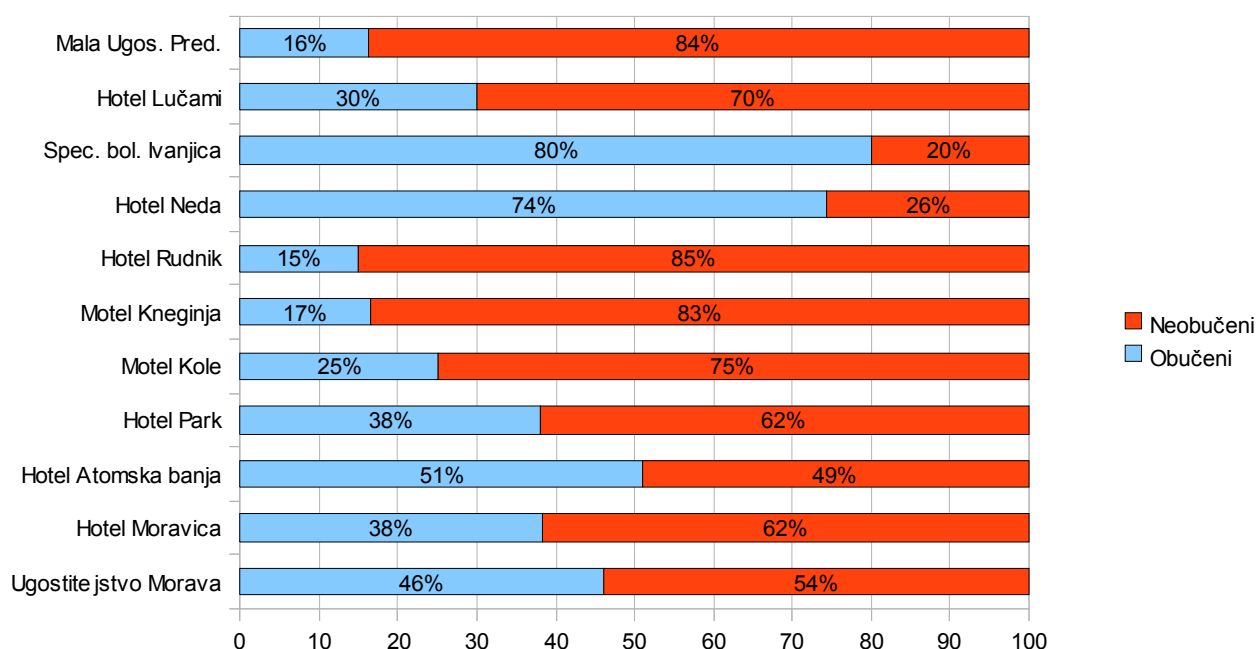
Slika br. 72: Hotel Specijalna bolnica za rehabilitaciju Ivanjica.

4. REZULTATI ISTRAŽIVANJA I ANALIZA PRIMENE INFORMACIONIH SISTEMA U HOTELIJERSTVU MORAVIČKOG OKRUGA

Rezultati primene informacionih sistema i informacionih tehnologija u Moravičkom okrugu prikazani su na osnovu istraživanja izvršenog u deset velikih hotelijerskih preduzeća Moravičkog kraja i svim registrovanim manjim objektima sa smeštajnim kapacitetima koji su, zbog izuzetno loše situacije i organizacije, sastavljeni u jednu grupu. Istraživanje je vršeno tehnikom anketiranja. Instrument je upitnik kojim su prikupljeni podaci u vezi sa primenom informacionih tehnologija u poslovanju hotelijerstva Moravičkog okruga. Interpretacija rezultata istraživanja predstavljena je u obliku grafikona.

- Procentualno stanje broja zaposlenih obučenih za rad na računaru.

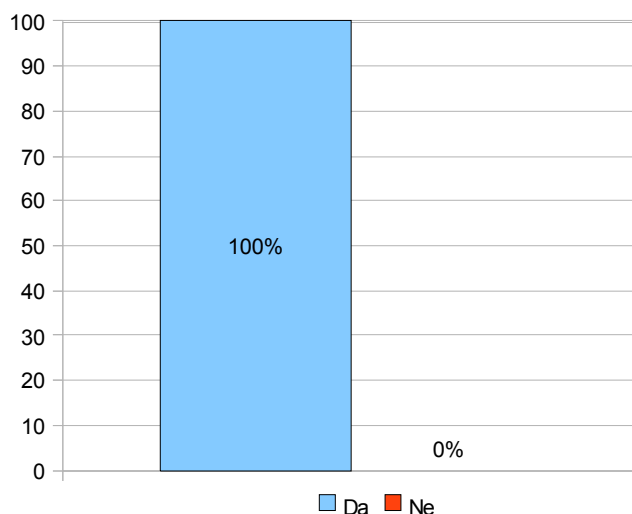
Uzimajući u obzir vrlo teško stanje u zemlji i nedovoljno razvijen školski sistem u pravcu obuke za rad na računaru, rezultati istraživanja broja zaposlenih obučenih za rad na računaru su vrlo ohrabrujući. Mora se posebno istaći inicijativa preduzeća “Specijalna bolnica za rehabilitaciju Ivanjica“ gde su svi zaposleni u ECDL programu obuke za rad na računaru. Inicijativa još uvek traje, a dosadašnji rezultati pokazuju ukupan broj od 80% zaposlenih koji su uspešno završili kurs i dobili ECDL sertifikat. Ipak, preduzeća sa lošom privatizacijom i manja ugostiteljska preduzeća imaju vrlo mali broj obrazovanih radnika za rad na računaru, ali se i na tom polju očekuje napredak usled vrlo ekspanzivnog prodora informacionih tehnologija u svakodnevni život.

Grafikon br. 1: Graficki prikaz statistike broja zaposlenih osposobljenih za rad na računaru.

- Da li se u Vašem preduzeću koristi računar?

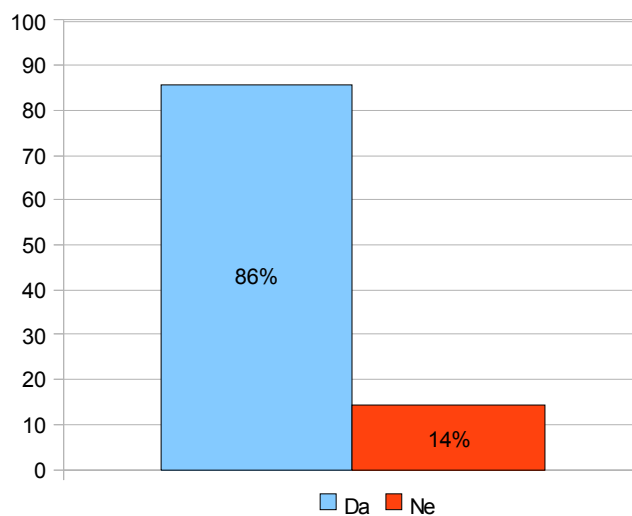
Na pitanje “Da li se u Vašem preduzeću koristi računar?“, svi ispitanici su odgovorili potvrdno, što jasno ukazuje na nemogućnost poslovanja u sadašnjem vremenu bez upotrebe računara.

Grafikon br. 2: Graficki prikaz statistike korišćenja računara u hotelima.

- Da li Vaš hotel ima informacioni sistem?

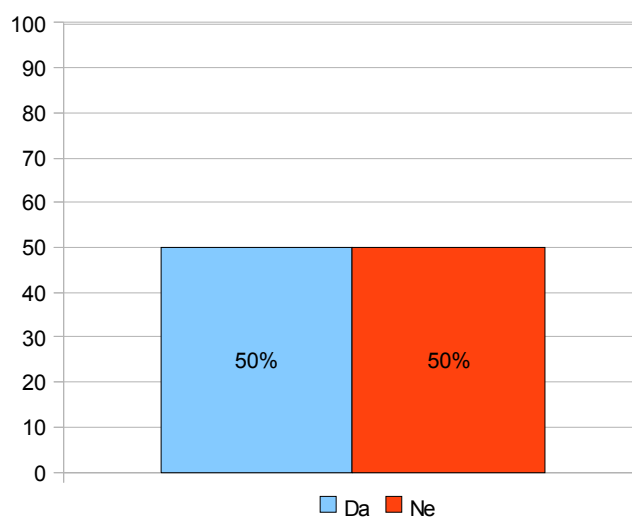
Treba naglasiti da cifra od čak 86% od ukupnog broja ispitanika, predstavlja broj onih preduzeća koja koriste bilo kakav informacioni sistem, a ne isključivo upotrebu POS informacionih sistema. Razlog ovakvog pristupa istraživanju je generalna nedovoljna informatička obrazovanost rukovodećih organa hotelskih preduzeća, bez čije saglasnosti ili direktne suprevizije istraživanje nije moguće.

Grafikon br. 3: Statistika upotrebe informacionih sistema u hotelima.

- Da li imate zaposleno stručno lice za rad na računartima I njihovo održavanje?

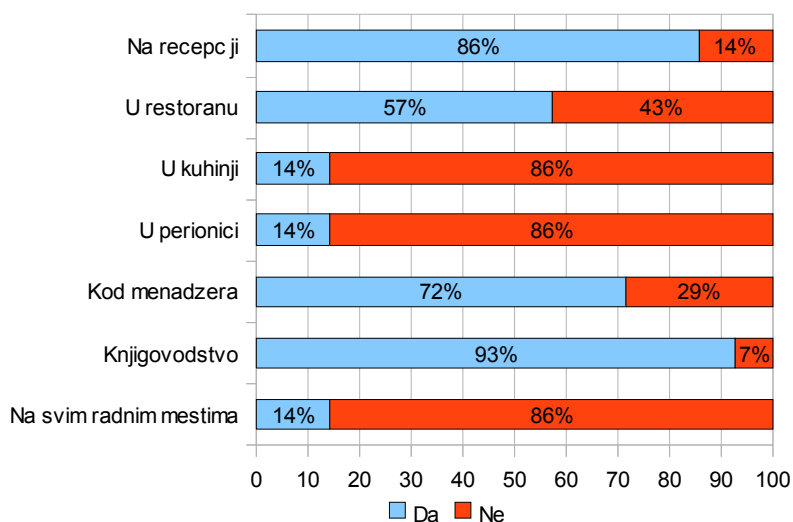
Većina velikih preduzeća ima stručna lica za održavanje računarske opreme, dok se manja preduzeća uglavnom oslanjaju na servisere firmi gde su kupili računare.

Grafikon br. 4: Graficki prikaz statistike zaposlenih lica za održavanje računara u hotelima.

- Na kojim radnim mestima se koristi računar?

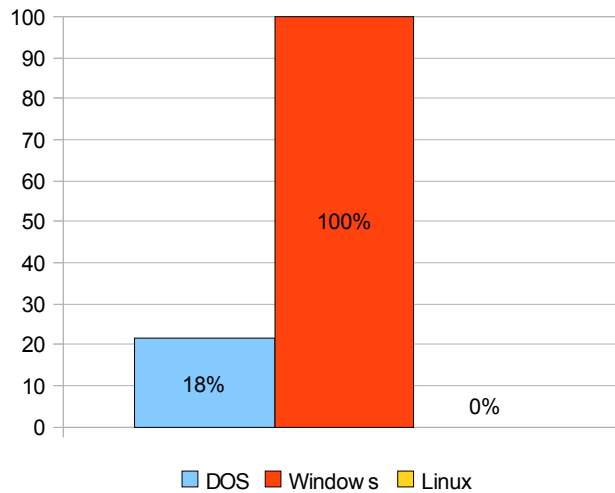
Iz priložene tabele se može videti da hotelska preduzeća u Moravičkom okrugu najviše koriste računare na recepciji, kod menadzera i za knjigovodstvo. Na svim radnim mestima računar koristi tek nekolicina preduzeća od kojih treba posebno istaći hotel “Neda” u Rudniku i motel “Kneginja” u Prijedoru kod Čačka. Ova dva preduzeća imaju kompletne saviernene modularne informacione sisteme napravljene kod domaćih programerskih kuća. Jedino preduzeće koje ne koristi računare za knjigovodstvo je hotel “Lučani” u Lučanima koji, zbog izuzetno loše lokalne privredne situacije i nedostatka stalne atraktivnosti u opštini, nema usluva da osavremeni svoje poslovanje.

Grafikon br. 5: Graficki prikaz statistike upotrebe računara na radnim mestima hotela.

- Koji operativni sistem koriste računari u Vašem preduzeću?

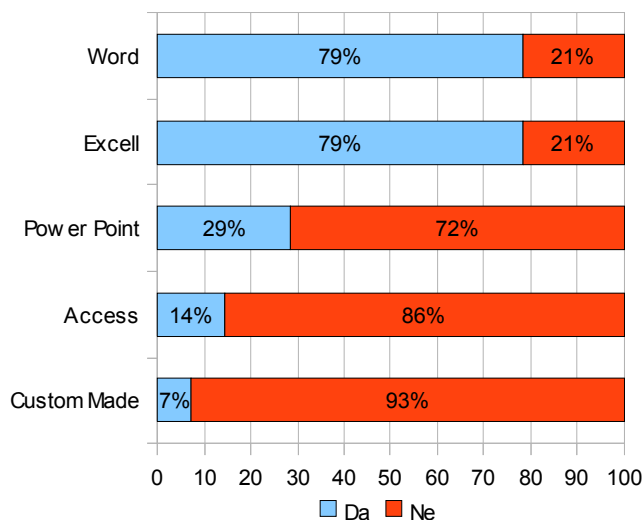
Svi ispitanici u istraživanju imaju licencu za Windows operativni sistem. Pojedina preduzeća koriste DOS operativni sistem, ali zbog nemogućnosti direktne legalizacije, Microsoft Srbija, je ovim preduzećima izašao u susret i omogućio legalizaciju DOS operativnog sistema Windows licencom. Na žalost operativni sistem Linux, pored brojnih pogodnosti koje nudi, nema simpatije kod hotelijera u Moravičkom okrugu.

Grafikon br. 6: Graficki prikaz statistike korišćenja najznačajnijih operativnih sistema današnjice.

- Koje programe iz Office paketa koriste zaposleni na svojim radnim mestima?

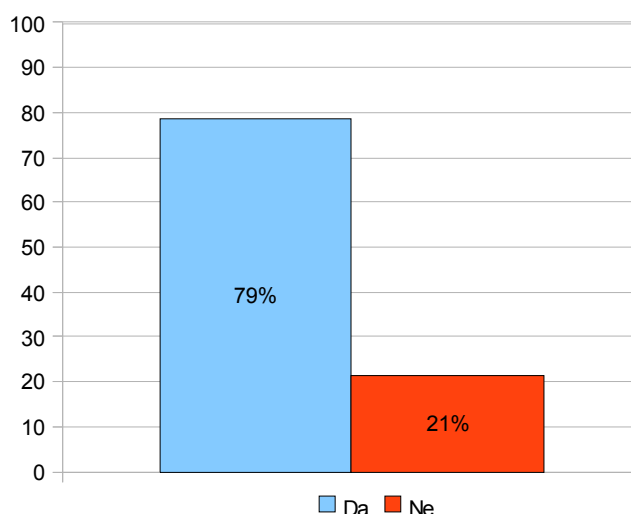
Iz tabele se jasno može videti da se od office progrma uglavnom koriste Word i Excell, tek nekolicina preduzeća koristi Access, uglavnom za izradu manjih arhivskih baza podataka. Ovde treba istaći hotel Neda u Rudniku koji, u okviru svog informacionog sistema, poseduje kompletan Office paket specijalno napravljen samo za njihove potrebe.

Grafikon br. 7: Statistika upotrebe Office paketa na radnim mestima hotela.

- Da li se u Vašem preduzeću koristi internet?

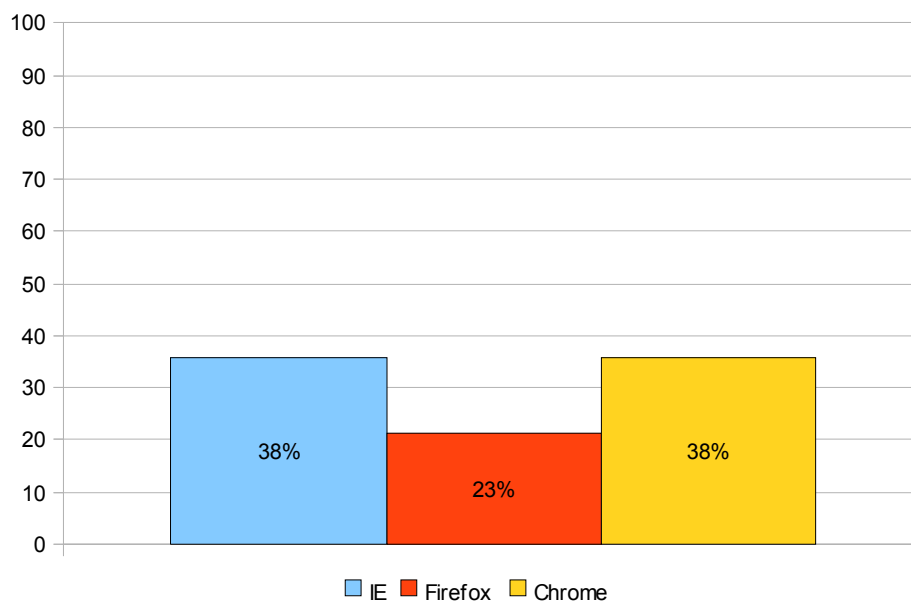
Razlog da preko 20% ispitanika ne koristi internet u svom preduzeću je loša telekomunikaciona infrastruktura, kao i visoke cene usluga korišćenja pojedinih bežičnih načina pristupa internetu.

Grafikon br. 8: Statistika upotrebe interneta u hotelima.

- Koji internet pregledač koriste zaposleni u Vašem preduzeću?

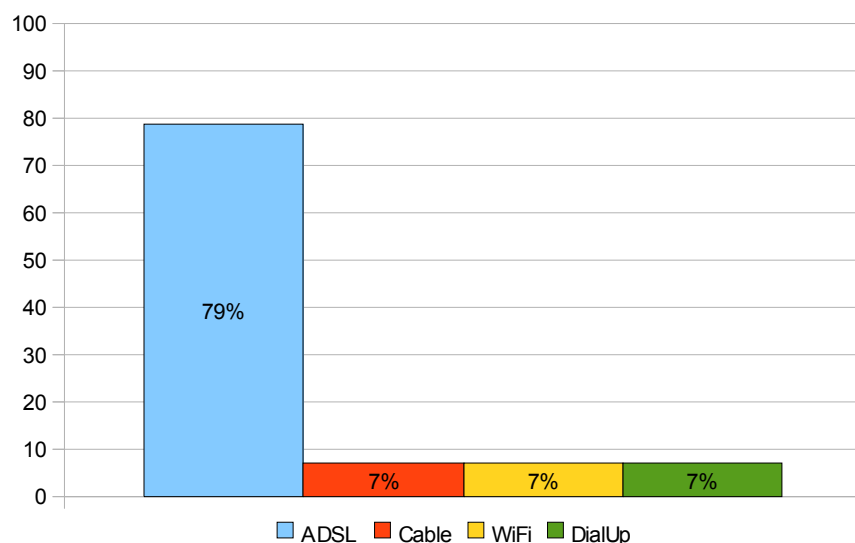
Uzimajući u obzir da Internet Explorer dolazi instaliran u operativnom sistemu Windows, internet kriminalci koriste skoro uvek ovaj pregledač kao osnovu za svoje kriminalne aktivnosti, pa se korisnici Internet Explorera jasno mogu svrstati u grupu visokog rizika izloženosti na napade kriminalnih grupa ili pojedinaca. Više od 60% ispitanika ne koristi Internet Explorer što pokazuje znatno bolje stanje u odnosu na istraživanja na svetskom nivou, koja pokazuju da čak 65% korisnika PC računara i dalje koristi Internet Explorer.

Grafikon br. 9: Graficki prikaz statistike upotrebe najzastupljenijih internet preglednika.

- Kojom internet konekcijom raspolaže Vaš hotel?

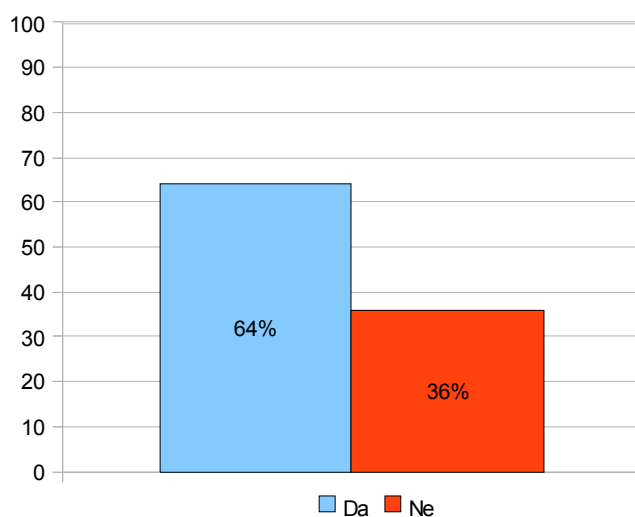
Kablovska televizija je preduslov za korišćenje kablovske internet konekcije, pa su očekivanja ovog dela istraživanja bila usmerena ka masovnom korišćenju ovog tipa konekcije. Istraživanje je pokazalo potpuno neočekivane rezultate. Samo jedan od ispitanika koristi kablovsku internet konekciju, dok većina koristi ADSL. Primarni razlozi ovakvog trenda su ekstenzivna marketinška kampanja ADSL provajdera, koji uz usluge interneta reklamiraju mogućnost korišćenja usluge IP televizije. Lakoverni privrednici potpisuju višegodišnje ugovore za korišćenje ADSL konekcije ne zajući da IPTV ne može tehnički da podrži korišćenje više od dva televizora istovremeno. Ovaj deo istraživanja jasno pokazuje vrlo ograničeno poznavanje informacionih tehnologija rukovodećeg kadra, kao i lica zaposlenih za održavanje računara. Bežični tip pristupa internetu, kao i zastareli DialUp, koriste samo dva preduzeća zbog vrlo loše telekomunikacione infrastrukture u području gde se nalaze njihovi poslovni objekti.

Grafikon br. 10: Statistika korišćenja tipa internet konekcije.

- Da li gosti hotela imaju mogućnost korišćenja interneta?

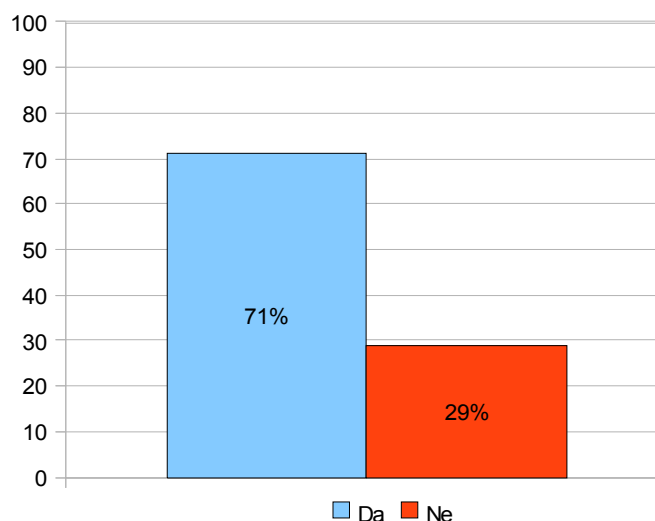
Samo 64% preduzeća daje svojim gostim mogućnost korišćenja internet konekcije, iako više od 90% ispitanika ima širokopojasnu internet konekciju. Glavni razlog odsustva ove usluge je skupa instalacija potrebne infrastrukture.

Grafikon br. 11: Graficki prikaz mogućnosti gostiju da koriste internet.

- Postoje li baze podataka koje se kreiraju i ažuriraju u preduzeću?

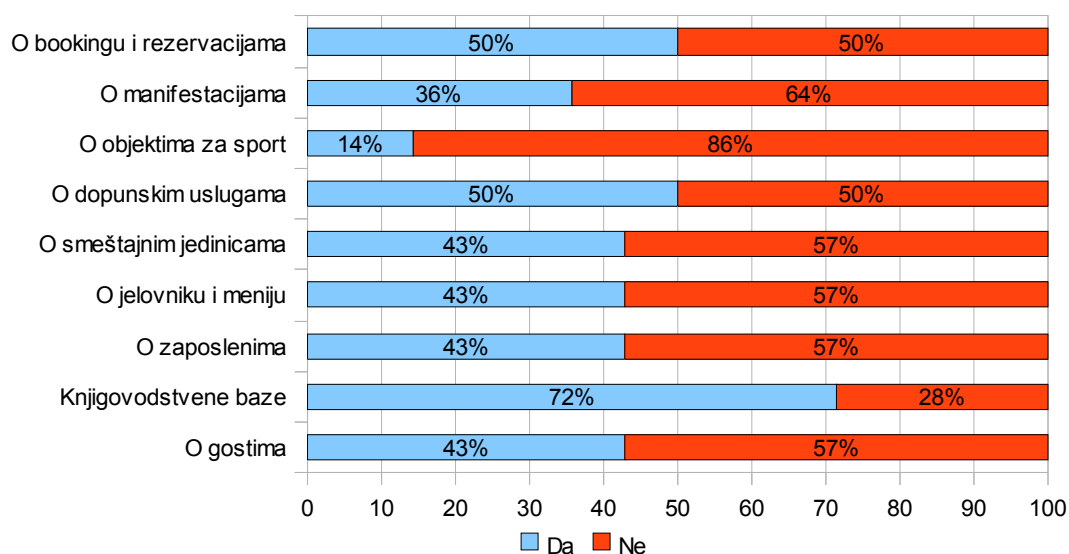
Iz prethodnog dela istraživanja se može videti da samo 14% ispitanika koristi Access. Uzimajući tu informaciju u obzir, iz naredne table se jasno vidi trend korišćenja usluga specijalizovanih firmi u kreiranju i ažuriranju sopstvenih baza podataka.

Grafikon br. 12: Graficki prikaz statistike upotrebe i kreiranja baza podataka u hotelima.

- Sa kojim bazama podataka raspolaže Vaš hotel?

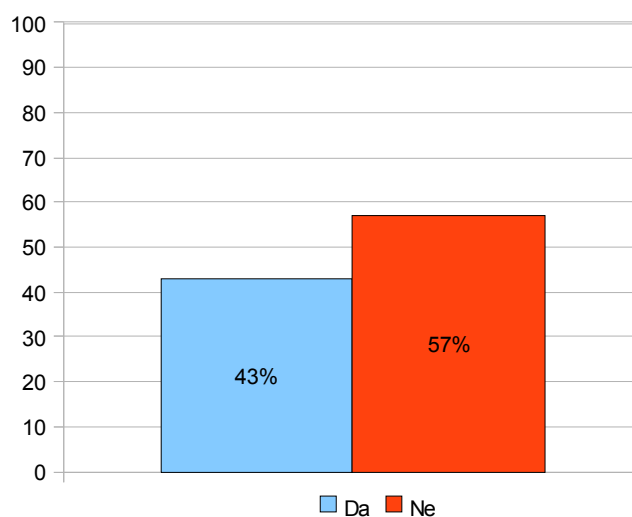
Samo dva ispitanika u istraživanju poseduju sve navedene module iz tabele, dok većina ispitanika pored knjigovodstvenog modula ima tek po neki dodatni modul. Ovakvo stanje ukazuje na masovnu primenu starih baza podataka i nedovoljno praćenje novih informacionih tehnologija i trendova.

Grafikon br. 13: Graficki prikaz statistike upotrebe paketa baza podataka.

- Da li koristite eksterne baze podataka kao izvor informacija?

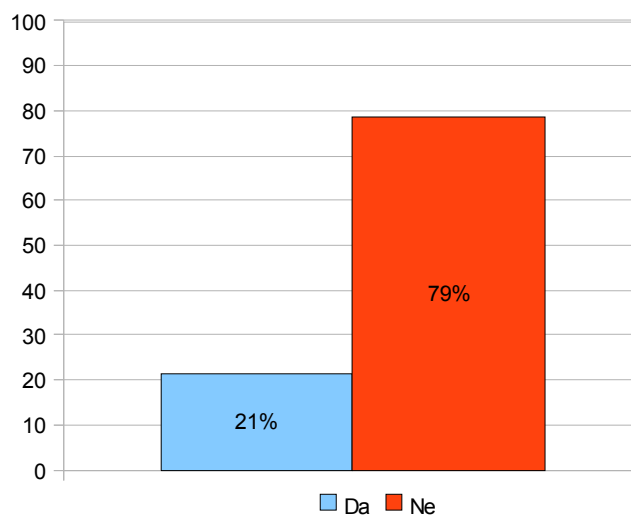
Čak 57% ispitanika ne koristi tuđe baze podataka, što još jednom potvrđuje nedovoljno praćenje trendova u cilju prilagođavanja poslovanja trenutnim zahtevima većinske potrošačke klijentele.

Grafikon br. 14: Statistika upotrebe eksternih baza podataka kao izvora informacija.

- Da li gosti koriste vaše baze podataka?

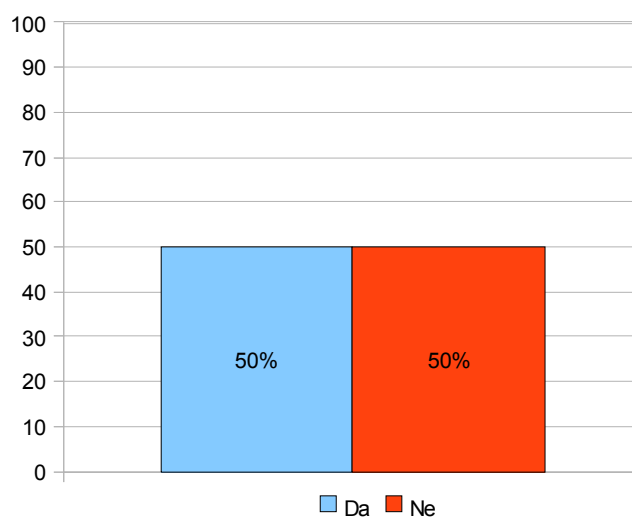
Samo tri ispitanika ovog istraživanja imaju baze podataka orijentisane gostima. U ovim bazama potencijalni gosti mogu videti pohvale i primedbe prethodnih gostiju u cilju boljeg odabira mesta za odmor, a za uzvrat preduzeća dobijaju potrebne informacije na kojim mestima rada treba unaprediti uslugu.

Grafikon br. 15: Grafički prikaz mogućnosti gostiju da koriste interne baze podataka.

- Da li Vaš hotel ima web prezentaciju?

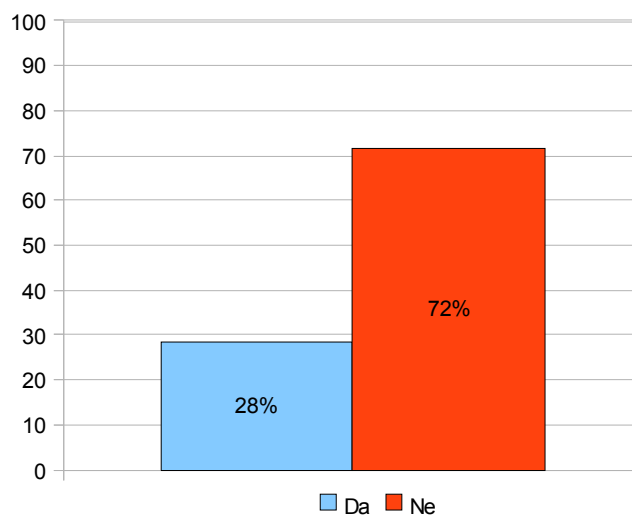
Ni jedan od ispitanika nema savremenu web prezentaciju, prilagođenu trenutnim svetskim standardima. Ipak polovina ispitanika ima neki oblik web prezentacije, od kojih treba posebno istaći prezentaciju preduzeća “Specijalna bolnica za rehabilitaciju” iz Ivanjice, čija web prezentacija pruža obilje informacija o usluzi hotela, lokalnim atraktivnim lokacijama i manifestacijama.

Grafikon br. 16: Graficki prikaz statistike raspoloživosti web prezentacije.

- Postoji li mogućnost online rezervacije smeštaja?

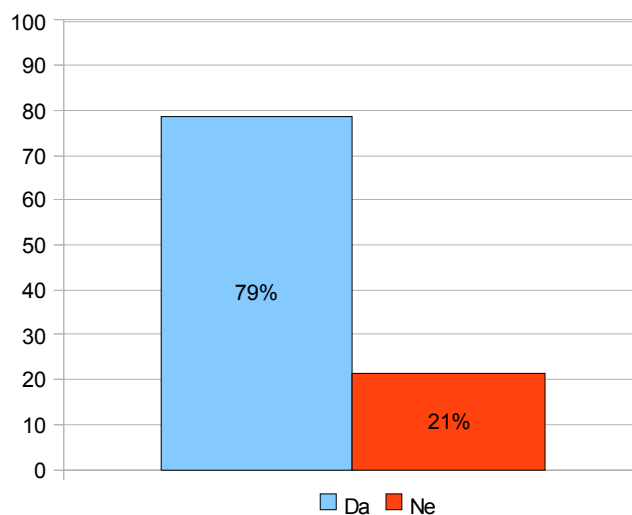
Samo tri ispitanika imaju mogućnost online rezervacije, od čega samo dva posredstvom globalnih distributivnih sistema.

Grafikon br. 17: Statistika mogućnosti online rezervacije.

- Koristite li elektronsko poslovanje?

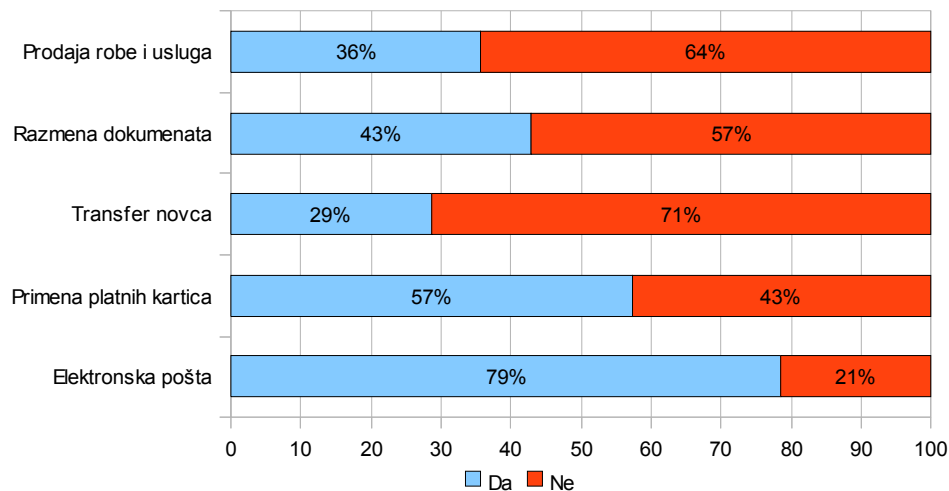
Skoro 80% ispitanika u istraživanju koristi neki oblik elektronskog poslovanja. Ovaj rezultat pokazuje zadovoljavajući nivo opšte informatičke pismenosti u hotelijerstvu Moravičkog okruga.

Grafikon br. 18: Graficki prikaz statistike korišćenja elektronskog poslovanja.

- Da li koristite elektronsko poslovanje u sledećim domenima?

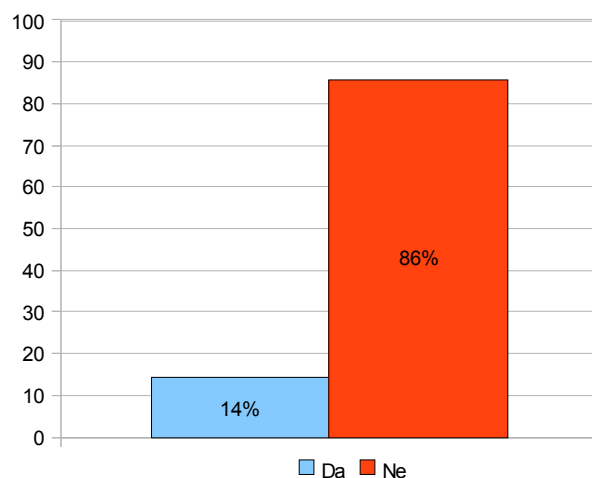
Očekivanja vezana za ovaj segment istraivanja su u potpunosti potvrđena. Najveći broj ispitanika koristi elektronsko poslovanje u primeni elektronske pošte i platnih kartica, dok ostale načine primene koristi nešto više od 30% ukupnog broja ispitanika.

Grafikon br. 19: Graficki prikaz statistike korišćenja elektronskog poslovanja u domenima.

- Da li je Vaš hotel u nekom (CRS) Centralnom rezervacionom sistemu?

Samo dva hotela od ukupnog broja ispitanika pripadaju nekom globalnom centralnom rezervacionom sistemu. Razlozi ovako lošeg trenda pored očiglednih prednosti koje CRS nudi su globalna kriza i odsustvo državnog interesa da unapredi ovaj segment privrede.

Grafikon br. 20: Statistika zastupljenosti korišćenja CRS sistema.

ZAKLJUČAK

Nije teško zaključiti da primena računara omogućava olakšanje u poslovanju, pre svega u samom računovodstvu i praćenju rezultata rada, i to se i vidi u svim savremenim preduzećima. Ovo se jasno vidi i iz statističkog prikaza stanja u primeni informacionih tehnologija u turističkoj privredi Moravičkog okruga.

Primena računara u ostalim oblastima u turističkim organizacijama u Moravičkom okrugu nije još uvek svuda prihvaćena. Učešće hotelskih organizacija Moravičkog okruga u globalnim informacionim sistemima nije značajna, a razlozi su različiti ima ih i opravdanih i neopravdanih. Među opravdanim razlozima verovatno je glavni, nedovoljno regulisano zakonodavstvo u ovoj oblasti kod nas. Od neopravdanih razloga navodim najčešći, ne sagledavanje uloge informacionih tehnologija i pre svega interneta u marketingu hotelskih i turističkih preduzeća od strane menadžmenta ovih preduzeća.

Ukoliko se želi napredak u ovoj oblasti ovo učešće mora biti potpuno jer se, danas u doba interneta, malo ko odlučuje za putovanje ako to putovanje nije moguće unapred isplanirati u svim svojim elementima počevši od toga šta će se gde i kada videti i u zavisnosti od toga gde će se i kada boraviti itd.

Ako pokušamo da napravimo analizu primene računara u pojedinim konkretnim oblastima turističke privrede, onda je situacija sledeća.

Moravički okrug u turističkom smislu ima u ponudi na godišnjem nivou jednu manifestaciju koja je trenutno u centru pažnje (Sabor trubača u Guči), koja se pokušava produžiti (trenutno traje devet dana) i više drugih manifestacija nižeg ranga koje imaju za sada manju posetu i samim time i manji turistički značaj. Prema prethodno datoj matrici (uvod) ovi događaji spadaju u najatraktivnije i najkonkurentnije. Predstavljanje ove turističke manifestacije na internetu (neki razuman period pre, koliko je potrebno ljudima da planiraju eventualno putovanje) skoro da i ne postoji, a isto tako nema i mogućnosti za

izvršenje nekih eventualnih rezervacija. Slična je i situacija i kod ostalih manje poznatih manifestacija.

Moravički okrug ima i značajnu turističku ponudu u seoskom turizmu, a koji je prema prethodno navedenoj matrici najmanje atraktivan i najmanje konkurentan. Ovde treba napomenuti da se pojedina seoska domaćinstva samostalno i skoro sva ostala, preko opštinskih turističkih organizacija, mogu naći na internetu. Rezervacije putem interneta nisu moguće.

Planinski turizam u Moravičkom okrugu se može razvijati i razvija se na Goliji i Rudniku, ali nije u kategoriji vrhunske ponude planinskog turizma u Srbiji. Objekti na Rudniku se uglavnom koriste od strane škola za nastavu u prirodi i u tom smislu i imaju prezentacije na internetu.

Značajno je pomenuti i banju Trepču koja ima ambiciju da se afirmiše i pozicionira što više u zdravstvenom turizmu Srbije. Internet prezentacija ove banje se može oceniti pozitivno.⁽¹²⁾

Utisak je da turistička ponuda Moravičkog okruga uglavnom insistira na tradicionalizmu što se pri internet prezentacijama skoro uvek ističe kao “pozitivno” i može se konstatovati da je na svim mestima ponuda slična retko se gde pojavljuju novi trendovi, hrana različita od tradicionalne, razne vrste muzike itd.. Za svremen razvoj turizma i hotelijerstva u Moravičkom okrugu i za njihovo pozicioniranje na domaćem i svetskom tržištu neophodna je primena savremenih informacionih i komunikacionih tehnologija u koje spadaju veoma korišćeni Web servisi. Pored tehnološke infrastructure, računara, mreža, softvera i podataka, ključni factor u turističkom i hotelijerskom poslovanju su obrazovani stručnjaci. Sadašnja struktura zaposlenih u ovoj oblasti nije u potrebnoj meri prilagođena tehnološkim promenama koje doprinose razvoju novih vidova komunikacija u cilju stvaranja savremenog poslovnog ambijenta..

PRILOG

1	Broj stalno zaposlenih u Vašem preduzeću	
2	Da li se u Vašem preduzeću koriste računari?	DA NE
3	Da li hotel ima Informacioni Sistem?	DA NE
4	Da li imate zaposljeno strucno lice za rad na racunarima i njihovo odrzavanje?	DA NE
5	Na kojim radnim mestima se koristi računar ?(ako je odgovor na 2. pitanju da)	
	• na recepciji hotela	
	• u restoranu	
	• u kuhinji	
	• u perionici	
	• kod menadžera (direktora) hotela	
	• na svim radnim mestim	
	• knjigovodstvo	
	•	
6	Koji operativni sistem koriste racunari u Vašem preduzeću?	
	DOS	
	Windows	
	Linux/Unix	
7	Koje programe koriste na računaru zaposleni u okviru radnih mesta?	
	• Microsoft Word	
	• Microsoft Excel	
	• Microsoft Power Point	
	• Microsoft Access	
	• Internet browser	
	•	
8	Broj zaposlenih, osposobljenih za rad na računaru:	

9	Da li se u Vašem preduzeću koristi internet:	DA NE
10	Koji internet pregledač koriste zaposleni u vašem preduzeću?	
12	Kojom internet konekcijom raspolaže Vaš hotel?	
13	Da li gosti hotela imaju mogućnost korišćenja interneta u Vašem hotelu?	DA NE
14	Postoje li baze podataka koje se kreiraju i ažuriraju u preduzeću?	DA NE
15	Obeležite kojim bazama podataka raspolažete	
	• baze podataka o gostima,	
	• knjigovodstvene baze podataka,	
	• baze podataka o zaposlenima,	
	• baze podataka o jelovniku i meniju,	
	• baze podataka o smeštajnim jedinicama,	
	• baze podataka o dopunskom uslugama ,	
	• baze podataka o objektima za sport i rekreaciju u okviru preduzeća	
	• baze podataka o manifestacijama u samom hotelu	
	• Baze podataka o bookingu I rezervacijama	
	•	
16	Da li koristite eksterne baze podataka kao izvor informacija	DA NE
17	Da li gosti koriste Vaše baze podataka ako ih imate?	DA NE
18	Da li Vaš hotel ima web prezentaciju?	DA NE
19	Postoji li on-line rezervacija hotela?	DA NE
20	Koristite li elektronsko poslovanje?	DA NE
21	Ako koristite e-poslovanje, navedite u kom domenu:	
	• prodaja robe i usluga	
	• razmena dokumenata koji prate robu i usluge	
	• transfer novca i izvršenje plaćanja	
	• primena platnih kartica	
	• elektronska pošta	
	• videokonferencije	
	•	

22	Da li je Vaš hotel u nekom (CRS) Centralnom rezervacionom sistemu?	DA NE
23	Da li postoji vreme [događaji] kada je Vaš hotel maksimalno popunjen?	
24	Kolika je prosečna popunjenost u Vašem hotelu?	
25	Da li postoji mogućnost povećanja prosečne popunjenosti?	
26	Da li informacioni sistem povoljno utiče na popunjenost?	

PREGLED SLIKA, TABELA I GRAFIKONA

Redni broj	NAZIV SLIKE	Strana
1	Matrica atraktivnost / konkurentnost.	III
2	Reservisator.	1
3	ReserVac.	2
4	Apolo terinal.	3
5	Voyager web strana.	8
6	Amadeus Vista.	9
7	Amadeus SMS klijent.	11
8	Amadeus.net web servis.	11
9	Sabre Red radno okruženje.	13
10	Sabre Mobile radno okruženje.	13
11	Galileo Desktop 2.0 radno okruženje.	14
12	Karta Moravičkog okruga.	16
13	Grb opštine Gornji Milanovac.	17
14	Srpski festival svetske muzike.	18
15	Dečije odmaralište Rudnik.	20
16	Hotel Neda Rudnik.	21
17	Grb opštine Čačak.	22
18	Spomenik Stepu Stepanoviću u Čačaku.	24
19	Manastir Blagoveštenje.	25

20	Crkva Savinje.	26
21	Manastir Ilinje.	27
22	Manastir Jovanje.	28
23	Pećina Kađenica.	29
24	Manastir Nikolje.	30
25	Manastir Preobraženje.	31
26	Manastir Sretenje.	32
27	Manastir Sv. Trojice.	33
28	Manastir Uspenje.	34
29	Manastir Vavedenje.	36
30	Manastir Vaznesenje.	37
31	Manastir Ježevica.	38
32	Manastir Vujan.	39
33	Takmičarska grupa na saboru frulaša u Prislonici.	40
34	Promotivni letak Kupusijade u Mrčajevcima 2009.	41
35	Motel Kole.	43
36	Deo enterijera motela Kneginja u Parmencu.	43
37	Logotip ugostiteljskog preduzeća Morava.	44
38	Hotel Beograd.	45
39	Motel Livade.	46
40	Kolaž slika iz banje Gornja Trepča.	47
41	Kolaž slika iz kafane Lovac u Čačku.	48

42	Hotelski objekat preduzeća Atomska Banja u Gornjoj Trepči.	49
43	Grb opštine Lučani.	50
44	Bista Trubač u Guči.	52
45	Takmičari na smotri Raspevano Dragačevo 2009.	53
46	Hotel Lučani.	55
47	Hotel Zlatna Truba u Guči.	55
48	Hotel AS u Guči.	56
49	Grb opštine Ivanjica.	57
50	Crkva Sv. Nikole u manastiru Kovilje.	63
51	Manastir Preobraženje u Pridvorici.	65
52	Crkva Svetih cara Konstantina i carice Jelene u Ivanjici.	66
53	Crkva Svetog Arhistratira Mihaila u Prilikama.	68
54	Manastir Klisura u Klisuri.	71
55	Pogled na rimski most u selu Kamenica.	72
56	Kameni most u Ivanjici.	74
57	Kušića han u Ivanjici.	75
58	Grob Boška Jugovića u Ivanjici.	76
59	Spomenik generalu Draži Mihailoviću u Ivanjici.	77
60	Galerija Hadži Prodanove pećine.	78
61	Crkva Adžijina na ulazu Hadži Prodanove pećine.	79
62	Etiketa pakovanja kisele vode Prilički Kiseljak.	81
63	Lovci pred hajku na vuka u okolini Ivanjice.	83

64	Takmičari na smotri narodnog stvaralaštva Zvuci Golije.	83
65	Bajkeri na moto skupu u Ivanjici.	84
66	Takmičari festivala srpske izvorne pesme.	85
67	Takmičari sabora dvojničara i starih muzičkih instrumenata na planini Javor.	86
68	Nišićijada nekad.	87
69	Nišićijada nekad.	88
70	Western city hotel.	90
71	Hotel Park.	90
72	Hotel Specijalna bolnica za rehabilitaciju Ivanjica.	92
Redni broj	NAZIV TABELE	Strana
1	Tabelarni prikaz najznačajnijih GDS sistema i njihovih korisnika.	4-7
Redni broj	NAZIV GRAFIKONA	Strana
1	Procentualno stanje broja zaposlenih obučenih za rad na računaru u hotelijerskim preduzećima u MO.	94
2	Graficki prikaz statistike izvedene iz upitnika na pitanje: "Da li se u Vašem preduzeću koristi računar?".	95
3	Graficki prikaz statistike izvedene iz upitnika na pitanje: "Da li Vaš hotel ima informacioni sistem?".	96
4	Graficki prikaz statistike izvedene iz upitnika na pitanje: "Da li imate zaposleno stručno lice za rad na računartima I njihovo održavanje?".	96

5	Graficki prikaz statistike izvedene iz upitnika na pitanje: "Na kojim radnim mestima se koristi računar?".	97
6	Graficki prikaz statistike izvedene iz upitnika na pitanje: "Koji operativni sistem koriste računari u Vašem preduzeću?".	98
7	Graficki prikaz statistike izvedene iz upitnika na pitanje: "Koje programe iz Office paketa koriste zaposleni na svojim radnim mestima?".	98
8	Graficki prikaz statistike izvedene iz upitnika na pitanje: "Da li se u Vašem preduzeću koristi internet?".	99
9	Graficki prikaz statistike izvedene iz upitnika na pitanje: "Koji internet pregledač koriste zaposleni u Vašem preduzeću?".	100
10	Graficki prikaz statistike izvedene iz upitnika na pitanje: "Kojom internet konekcijom raspolaže Vaš hotel?".	101
11	Graficki prikaz statistike izvedene iz upitnika na pitanje: "Da li gosti hotela imaju mogućnost korišćenja interneta?".	101
12	Graficki prikaz statistike izvedene iz upitnika na pitanje: "Postoje li baze podataka koje se kreiraju i ažuriraju u preduzeću?".	102
13	Graficki prikaz statistike izvedene iz upitnika na pitanje: "Sa kojim bazama podataka raspolaže Vaš hotel?".	103
14	Graficki prikaz statistike izvedene iz upitnika na pitanje: "Da li koristite eksterne baze podataka kao izvor informacija?".	103
15	Graficki prikaz statistike izvedene iz upitnika na pitanje: "Da li gosti koriste vaše baze podataka?".	104
16	Graficki prikaz statistike izvedene iz upitnika na pitanje: "Da li Vaš hotel ima web prezentaciju?".	105
17	Graficki prikaz statistike izvedene iz upitnika na pitanje: "Postoji li online rezervacija hotela?".	105

18	Graficki prikaz statistike izvedene iz upitnika na pitanje: "Koristite li elektronsko poslovanje?".	106
19	Graficki prikaz statistike izvedene iz upitnika na pitanje: "Da li koristite elektronsko poslovanje u sledećim domenima?".	107
20	Graficki prikaz statistike izvedene iz upitnika na pitanje: "Da li je Vaš hotel u nekom (CRS) Centralnom rezervacionom sistemu?".	107

LITERATURA

1. Ćirić K. 2010., Očekivane tendencije u hotelijerstvu Srbije, Univerzitet Singidunum; Beograd
2. Ćirić K. 2010., Poslovanje hotelskih preduzeća, Univerzitet Singidunum; Beograd
3. Njeguš A. 2010., Informacioni sistemi u turističkom poslovanju, Univerzitet Singidunum; Beograd
4. Pavlović D. 2003., Primena e-tehnologija u poslovanju turističkih agencija, Univerzitet Singidunum; Beograd
5. Popesku J. 2010., Destinacijske menadžment organizacije kao oblik upravljanja razvojem turističkih destinacija, Univerzitet Singidunum; Beograd
6. Popesku J. 2010., Menadžment turističke destinacije, Univerzitet Singidunum; Beograd
7. Popesku J. i Ivanov Z. 2010., Pozicioniranje kao sredstvo za postizanje održive konkurentske prednosti turističkih destinacija, Univerzitet Singidunum; Beograd
8. Stojanović N. 2003., Primena informatike u hotelijerstvu; *Hotellink*; Zbornik radova Visoka hotelijerska škola; Beograd
9. Svorcan N., Stanojević N. 2003., Hotelski informacioni sistem; *Hotellink*; Zbornik radova Visoka hotelijerska škola; Beograd
10. Unković S. 2010., Međunarodni turizam u uslovima ekonomske krize sa posebnim osvrtom na Jugoistočnu Evropu, Univerzitet Singidunum; Beograd
11. Unković S. i Sekulović N., 2010., Mere za ublažavanje negativnog dejstva svetske ekonomske krize na turizam, Univerzitet Singidunum; Beograd
12. Žižović M., Jovanović V. 2010., *Unitech 2010 Gabrovo*: Proposal evaluation methodology for computer applications in tourist-hotel facilities, Univerzitet Singidunum; Beograd
13. <http://www.abtn.co.uk/news/1614344-sabre-red-provide-ancillary-transparency> 5:32 AM 4/11/2011
14. http://www.amadeusgulf.com/5000/nl_jul05_vista.html 3:38 AM 4/11/2011

15. <http://www.amadeus.com/sa/x47297.html> 3:55 AM 4/11/2011
16. <http://www.amadeus.net/> 3:59 AM 4/11/2011
17. <http://airhive.com/html/museums/cr-smith-museum/1950s-magentronic-reservisor-reservations-machine/845> 9:15 AM 4/6/2011
18. <http://www.atomskabanjagornjatrepca.rs/> 9:47 AM 6/13/2011
19. <http://www.cacak.co.rs/> 9:49 AM 6/13/2011
20. <http://www.cdlbgd.rs/Rudnik.html> 9:49 AM 6/13/2011
21. <http://www.computer50.org/mark1/ip-mm1.mark1.html> 10:15 AM 4/6/2011
22. <http://ed-thelen.org/comp-hist/BRL61-t.html> 10:57 AM 4/6/2011
23. <http://www.ekapija.com/> 9:52 AM 6/13/2011
24. http://en.wikipedia.org/wiki/Computer_reservations_system#History 9:32 AM 4/6/2011
25. http://en.wikipedia.org/wiki/Computer_reservations_system#Major_systems 11:14 AM 4/6/2011
26. http://www.galileo.com.ua/m1/ru/tourists/products/service/galileo_desktop_2.0 5:42 AM 4/11/2011
27. <http://www.ivanjica.rs/> 9:54 AM 6/13/2011
28. <http://www.kneginja.biz/> 9:55 AM 6/13/2011
29. <http://www.lucani.rs/> 9:58 AM 6/13/2011
30. <http://moravacacak.com/www/> 10:00 AM 6/13/2011
31. <http://www.neda-zamid.rs/> 10:00 AM 6/13/2011
32. <http://www.saborguca.com/> 10:02 AM 6/13/2011
33. <http://www.serbiamusicfestival.com/> 10:03 AM 6/13/2011
34. <http://www.to-cacak.com/> 10:05 AM 6/13/2011
35. <http://travelhorizons.blogspot.com/2010/08/sabre-red-workspace.html> 5:28 AM 4/11/2011
36. <http://www.travel.rs/> 10:07 AM 6/13/2011

37. http://www.turizam.merr.gov.rs/images/stories/strategija/Strategija_razvoja_turizma.cir.pdf
10:08 AM 6/13/2011
38. <http://www.upoznajsrbiju.co.rs/> 10:09 AM 6/13/2011
39. <http://www.voyagersystems.co.uk/> 5:24 PM 4/17/2011
40. <http://www.zastave-grbovi.com/> 10:11 AM 6/13/2011